

TÜRKİYE VE OECD ÜLKELERİNDE YAPILAN EĞİTİM HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yrd. Doç. Dr. Zülküf AYRANGÖL
Erzincan Üniversitesi, İktisat Bölümü
İktisat Politikası Anabilim Dalı
zulkufayrangol@gmail.com

Arş. Gör. Mustafa TEKDERE
Erzincan Üniversitesi, İktisat Bölümü
İktisat Politikası Anabilim Dalı
mustafatekdere@gmail.com

Özet: Günümüz küresel dünyasında büyük bir önem arz eden eğitim, yarı kamusal bir hizmet olarak hem bireylere hem de topluma önemli ölçüde pozitif dışsallıklar yaymaktadır. Bu nedenle piyasa mekanizmasının etkin bir şekilde işlediği ülkelerde bile devletler genellikle eğitim konusunda öncü bir rol üstlenmektedirler. Bu rolü gerek eğitim süresiyle ilgili yasal düzenlemeler yaparak gerekse eğitim harcamalarını artırma şeklinde gerçekleştirmektedirler. Bu sayede eğitim yoluyla topluma yayılan ekonomik ve sosyal faydaları maksimum düzeye çıkarmaya çalışmaktadırlar. Bu çalışmada, OECD'nin kurucularından olan Türkiye'nin ve diğer OECD ülkelerinin eğitim harcamaları karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmektedir. Özellikle Türkiye ve OECD ülkelerinde yapılan toplam eğitim harcamaları ele alınarak, öğrenci başına eğitim harcamaları yıllar itibarıyla karşılaştırılmış, eğitim harcamalarında kamu-özel fon dağılımı incelenmiş ve sonuç olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: eğitim, OECD, kamu harcaması, yarı kamusal mallar

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EDUCATION SPENDING IN TURKEY AND OECD COUNTRIES

Abstract: In the current global world, education having great importance spreads significantly positive externalities to both individuals and society as a semi-public service. Because of this, even in countries where market system works efficiently, governments assume a leading role in education. They perform this role by having legal arrangement about period of education and also by increasing educational expenditures. In this way, they try to derive maximum level of economic and social utilities that are spread to society via education. This study analyses education expenditure in Turkey which is one of the founders of OECD and compares it with that of OECD countries. Total education expenditures, education expenditures over the years per student and distribution of educational funds through public-private spending have been specifically examined and the study is concluded with certain suggestions.

Keywords: education, OECD, public expenditure, semi-public goods

1. GİRİŞ

Eğitim hizmeti, hem özel kesim hem de kamu kesimi tarafından üretilen yarı kamusal mal ve hizmetler kapsamında ele alınmaktadır. Eğitim hizmetinin yaydığı olumlu dışsallıklar ve toplumsal refahın artmasına sağladığı katkı nedeniyle önemli ekonomik ve sosyal etkiler meydana getirmektedir. Günümüzde ülkeler sosyal eşitsizliği azaltmak, bireysel ve sosyal kalkınmaya katkı sağlamak, üretkenliği ve verimliliği arttırmak ve ekonomik büyümeyi geliştirmek amacıyla eğitim ve öğretim kurumlarına yatırım yapmaya ağırlık vermektedirler.

Sosyal devletin bir gereği olarak ülkeler bilgi seviyesi yüksek hem bireysel hem de evrensel bir kültüre sahip, sağlıklı bir toplum yetiştirmek için eğitime daha fazla önem vermeye başlamışlardır. Eğitim hizmetlerinde elde edilen kamusal faydanın özel faydadan yüksek olması bu alana yapılan harcamalarda artışı gerekli kılmaktadır. Ülkelerin gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülke şeklinde sınıflandırılmasında milli gelirlerinden eğitim hizmetlerine ayırdıkları pay önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Çünkü eğitim hizmetlerinin önemli olumlu dışsallıklar içermesinin yanı sıra milli gelir ve bütçeden bu hizmetlere ayrılan pay arttıkça sosyal refah düzeyi yükselmektedir. Bu tür hizmetlere ayrılan kaynakların artması ve etkin kullanılması ile hem hizmetin kalitesi artmakta hem de kamu ekonomisinin gelir dağılımı fonksiyonu daha etkin bir şekilde işlemektedir. Bir diğer deyişle eğitim hizmetinin ortaya çıkardığı yoğun dışsal ekonomiler ile ülkelerin sosyal gelişmişlik düzeyi yükselmektedir.

Türkiye’de eğitim hizmetlerine yapılan harcama ve eğitim hizmetlerinin genel yapısına bakıldığında, dünyada sunulan eğitim hizmetlerine paralel bir yapıda olduğu görülmektedir. Ancak ülkemizde nüfus artışının hızlı olması, genç nüfus ve okul çağındaki nüfusun fazlalığı ve eğitim hizmetlerine olan yüksek talep nedeniyle eğitim için ayrılan kaynakların ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz olduğu görülmektedir. Son yıllarda ülkemizde eğitime ayrılan bütçenin sürekli artmasına rağmen AB ve OECD ülkelerine nazaran halen düşük bir seviyede olduğu söylenebilir. Bu nedenle daha nitelikli bireylerin yetişmesi, eğitim alanında diğer ülkelerle rekabet edebilmek ve dünya standartlarını yakalayabilmek için eğitime ayrılan kaynakların artırılması zorunluluk arz etmektedir.

2. EĞİTİM KAVRAMI VE ÖNEMİ

Kelime anlamı olarak eğitim; belli bir bilim veya sanat dalında yetişme kendini geliştirme ve eğitime işidir. Modern anlamda eğitim ise davranış değişimi, bireyin belirli hedefler yönünde maksatlı olarak kendi yaşantısı yoluyla davranışlarını değiştirmesi ve bireysel yeteneklerin çeşitli yönlerden birey ve toplum için uygun ve dengeli olarak geliştirilmesi anlamına gelmektedir (Söyler, 2008: 59). Eğitim kısaca, kişinin toplum için yararlı bir varlık olmasını sağlayan en önemli faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Mutluer vd., 2010: 98). Eğitim, insanlığın doğuşundan beri süregelen okul dışındaki hayat ile sürekli etkileşim içinde olan bir olgudur. Günümüzde yaşanan hızlı gelişme ve değişim nedeniyle eğitim hem nitelikli insan ihtiyacının karşılanması hem de insanların kişilik ve karakter gelişiminde önemli bir etkidir (Söyler, 2008: 59).

Bu doğrultuda eğitimin amacı; bilgi seviyesi yüksek hem bireysel hem de evrensel bir kültüre sahip, sağlıklı bir toplum yetiştirmek olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bir ülkenin refahı; o ülke insanların nitelikli ve sürekli eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceri ile ekonomik büyümeye yapabilecekleri katkıya bağlıdır. Bunun için, sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışında birinci derece etkili faktör, toplumun eğitim düzeyidir. Ülkemizde cumhuriyet döneminden günümüze kadar olan süreçte eğitimin önemine uygun bir değişim sergilemiştir. Türkiye'nin modern bir toplum olma yönündeki çabaları incelendiğinde eğitimin, gelişim hareketinin temelini teşkil ettiği görülmektedir (Çakmak, 2008: 34). Bir başka ifadeyle eğitim ekonomik ve toplumsal gelişmenin en önde gelen belirleyici bir etmeni olarak görülmektedir (Kepenek ve Yentürk, 2010: 51).

2.1. Eğitim Hakkı ve Eşitlik

Günümüz modern toplumlarında insanların sahip oldukları bireysel haklardan biri de eğitim hakkıdır. Bu nedenle, eğitilen ya da eğitim görenler açısından bakıldığında, eğitim doğuştan sahip olunan bir haktır. Bu bakış açısıyla bir hak olarak kabul edilmesi ise 1789 Fransız Devrimi'nden sonra gerçekleşmiştir (Yolcu, 2007: 23). Eğitim hakkı ve eğitim konusunun önemini anlaşılmasıyla birlikte Birleşmiş Milletler, UNESCO ve Türkiye'nin 6 Nisan 1949'da onayladığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile eğitim konusunda önemli düzenlemeler yapılmıştır (Eğitim Sen, 2009: 8).

Eğitim hakkının bir boyutunu da eşitlik oluşturmaktadır. Bu konuda öne çıkan fırsat eşitliğidir. Fırsat eşitliği bir toplumda bireylerin daha iyi yaşam düzeyine ulaşmasında diğer bireylerle adil koşullarda ve eşit haklara sahip olmasıdır (Yolcu, 2007: 23-32). Liberal düşünce sisteminin eşitlik anlayışıyla bağdaşan bu eşitlik türünde, sebebi ne olursa olsun, hiç kimse yetenek ve yeterlilikleriyle ulaşabileceği hayat standartlarının altında bir yaşam sürdürmek zorunda bırakılmamalı, bunun için kamu tarafından sunulan eğitim fırsatlarının herkesin erişebileceği yaygınlıkta ve miktarda olması gerekmektedir (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2009: 8). Bu nedenle eğitim harcamalarında yaşanacak artış ile nicelik ve nitelik anlamında görülecek iyileşmelerin pozitif etkilerinin olacağı açıktır.

2.2. Eğitim Hizmeti

Eğitim çocuklara ve yetişkinlere kazandırılacak zihinsel ve bedensel yeteneklerin tümünü kapsayan, bireye nitelik ve meslek kazandırmayı temel amaç edinen bir yetiştirme sürecidir (Adem, 1980: 10). Bu süreçte kamu ve özel kuruluşlar ile kar amacı gütmeyen kuruluşların gerekli tüm üretim faktörlerini bir araya getirerek, oluşan talebi karşılamak için yaptığı faaliyetler dizisi eğitim hizmetleri olarak tanımlanmaktadır. Eğitim hizmeti, hem özel kesim hem de kamu kesimi tarafından üretilen, bir kalkınma carisi olarak görülen, yarı kamusal mal ve hizmetler kapsamında ele alınan bir hizmet türüdür. Bu hizmet türü yaydığı olumlu dışsallıklar nedeniyle önemli iktisadi etkiler meydana getirmektedir. Faydası birimlere bölünebilen, fiyatlandırılabilen, piyasa tarafından üretilmesi mümkün olan ve dolayısıyla (Çomaklı ve Doğruyol, 2013: 14, Aktan, 2006: 22, Şanlıoğlu ve Uzay, 2011: 102), tüketiminde rekabetin ve dışlamanın mümkün olduğu mal ve hizmetlere yarı kamusal mal ve hizmetler denilmektedir. Yarı

kamusal hizmetlerin önemli bir diğer özelliği ise hizmetlerden yararlananlara doğrudan yararlarının olmasının yanı sıra, toplum üyelerine sağladıkları marjinal ya da ek faydalardır (Ulutürk, 2011: 135-136, Mutluer vd., 2010: 96-97). Eğitim hizmetinin hem özel hem de kamusal özellik göstermesi dolayısıyla içinde bulunulan konjonktürün özelliğine göre geçişken bir yapıya sahiptir (Temelli, 2003: 22).

Eğitim hizmetleri alanında temel eğitimde tam kamusal bir özellik gösterirken, eğitim kademeleri ilerledikçe fayda bölünebilmektedir. Eğitimin ilk aşamalarından fayda tamamen toplumsal iken yüksek öğretimde toplumsal fayda yanında bireysel fayda da ortaya çıkmaktadır (Işık vd., 2004: 58). Eğitim hizmetinin topluma sunduğu yarar, tam kamusal hizmetlere, bireylere katkısı ise özel hizmetlere benzemektedir (Ulutürk, 2011: 135-136, Mutluer vd., 2010: 96-97). Bu niteliklerinden dolayı da hizmetlere “karma” veya “yarı toplumsal” hizmetler adı da verilmektedir (Söyler, 2008: 58).

Ayrıca eğitim hizmetleri kişilerin salt bir meslek ayrıcalığı için değil aynı zamanda bilgilerini arttırmak, dünyayı tanımak ve hayattan zevk almak için öğrenmelerine yardımcı olması dolayısıyla tüketim amaçlı bir boyuta da sahiptir (Bulutoğlu, 2008: 254).

Eğitimin temel özelliklerinden bir diğeri ise; birey, firma ve toplumların geleceğine yatırım yapmasıdır (Yaylalı ve Lebe, 2011: 27). Eğitimin bu özelliğine dair çeşitli iddialar mevcuttur. Bu iddiaların en ikna edici yanı yapılan eğitim harcamaları ile kişisel kazanç arasında korelasyonun bulunmasıdır. Örneğin her eğitim kademesinin aşılması, bir öncekine kıyasla bir ücret farkı oluşturarak, kişinin ömür boyu net gelirini arttırmaktadır (Akalın, 1981: 164-165). Eğitim, insanların yeteneklerini, bilgilerini ve dolayısıyla yaratıcılıklarını arttırmaktadır. Bu nedenle ülkenin uzun dönemde üretim gücüne katkısı inkâr edilemeyecek kadar açık olup etkileri aynı dönemde yok olmayıp gelecek dönemlere sarkarak küresel bir boyut kazanmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle eğitim için yapılan harcamalara “yatırım/kalkınma carileri” adı verilmektedir (Edizdoğan, 2008: 89; Erdem vd., 2011: 53, Pehlivan, 2011: 79; Savaşan, 2012: 291). Çünkü bu hizmetlerin üretkenliği ve beşeri sermayeyi artırıcı yönü adeta bir yatırım malı olarak görülmekte ve diğer hizmet türlerinden ayrılmaktadır.

2.3. Eğitimde Piyasa Talebi ve Arzı

Yoğun dışsallıklar içermekle birlikte bütün sektörlerle yetişmiş insan gücü sağlayan eğitim sektöründe eğitim arzı ve talebinin dengeli olması çok önemlidir. Özellikle günümüzde zorunlu eğitim süresinin 8 yıldan¹ “4+4+4” şeklinde kademeli olarak 12 yıla çıkarıldığı düşünüldüğünde², gerek kamu gerekse özel

¹ Eğitimin 8 yıla çıkması kararı, 28 Şubat 1997’de Refah Partisi ve DYP arasında 28 Haziran 1996’daki “Koalisyon Hükümeti Protokolü” çerçevesinde oluşturulan hükümet döneminde yapılan Milli güvenlik Kurulu toplantısında alınan 18 karardan biridir (Altıntaş, 2003: 30). 4306 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun ile gerekli düzenleme yapılmıştır.

² 6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile zorunlu eğitim kademeli olarak 12 yıla çıkarılmıştır. Kanunun 13. Maddesinde bu durum şöyle ifade edilmiştir. 16.8.1997 tarihli ve 4306 sayılı Kanunun geçici 1 inci maddesinin

sektör kuruluşlarınca mevcut altyapının geliştirilmesi ve gerekli diğer düzenlemelerin yapılması daha da önemli hale gelmiştir. Sağlık hizmetlerinin aksine eğitim planlaması ve diğer çalışmalar yoluyla tüketim talebi önceden belirlenebilir bir hizmet olarak eğitim hizmetinde arz, talepten önce piyasaya sunulmalıdır. Çünkü artan nüfusla birlikte diğer faktörler de eğitim talebini ortaya çıkaracaktır. Piyasanın emek talebine anında cevap verebilmek için arzın piyasaya önceden sunulması gerekmektedir. Eğitim talebinin oluşmasıyla birlikte eğitim arzının hemen sunulabilmesi için zamana ihtiyaç vardır. Özel eğitim kurumları kuruluş felsefeleri gereğince eğitim talebi oluşmadan piyasaya eğitim hizmeti arz etmezler. Bu durum bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkabilecek muhtemel sorunları çözüme devreye kamu sektörü girmektedir. Kamu sektörü özel eğitim kurumlarının eğitim arzı içindeki payının artırılması ve eğitim talebinden önce piyasaya eğitim hizmeti arz etmelerini sağlaması konusunda öncü olmalıdır. Bu nedenle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kalkınmaları için önemli bir güç olan eğitim ve eğitim arzı konusunda yatırımlar yapmalı, eğitim harcamalarını niteliksel gelişme sağlayacak şekilde arttırmalı ve eğitim talebinin eğitim arzıyla dengeli olmasını sağlamalıdır (Yılmaz, 1989: 380-386).

2.4. Eğitim Hizmetlerinin Yayıdığı Dışsallıklar

Dışsallık, bazı ekonomik birimlerin fayda veya refahının, ekonomide diğer üretici veya tüketici birimlerin hareketlerini veya kararlarını doğrudan etkilemesidir (Hindriks and Myles, 2004: 196). Eğitim, dışsallık veya ekstra fayda konusunda önemli bir potansiyele sahip hizmet türüdür. Genel olarak insan sermayesi, özelde ise eğitim, modern, ekonomik ve toplumsal yapının en temel yapı taşlarından birisidir (Saygılı vd., 2005: 125). İktisat biliminin kurucusu aynı zamanda Klasik İktisat ekolünün öncüsü Adam Smith'den beri eğitimin sosyal ve ekonomik eşitliğe katkı sağlayan bir imkân olduğuna inanılmıştır (İnanç vd., 2006: 60). Birey, firma ve toplumların geleceğine yatırım aynı zamanda bilgi ve beşeri sermayenin temel bileşenlerinden olan eğitimin diğer hizmetlerden farkı, sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal boyutları da olan bir hizmet türü olmasıdır. Eğitimin her iki alanda ortaya çıkardığı olumlu dışsallıkların bilinmesi önem arz etmektedir.

Pozitif dışsallıklar eğitim sistemini desteklemek için yönetimlerin kullandığı en önemli gerektir. Bu gerekte başlıca teorik modellere dayanmaktadır. Örneğin ekonomik büyümenin bir dinamiği olarak beşeri sermaye birikimi vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca farklı yeteneklere sahip işçilerin etkileşimi ifade edilmekte ve yüksek yetenekli bireylerin diğerleri ile birlikte çalışarak onların da üretkenliğini arttırdığı dile getirilmektedir. Böylece beşeri sermaye birikimi toplam faktör verimliliğini arttırmakta ve artan dengeli üretim vasıtasıyla ekonomik büyümeyle sonuçlanan bir noktaya ulaşılmaktadır. Bunlara ilave olarak beşeri sermayenin artan verimlilikle doğrudan bağlantısı olmayan ve parayla ifade edilmeyen pozitif dışsallıkları bulunmaktadır. Suç davranışlarının azalması,

(A) fıkrasının (2) numaralı bendinin (c) alt bendinde yer alan “sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim” ibaresi “ilköğretim ve ortaöğretim” şeklinde değiştirilmiş ve maddede yer alan “sekiz yıllık kesintisiz” ibareleri madde metninden çıkarılmıştır. 8 yıllık kesintisiz eğitimi 12 yıllık kesintili eğitime dönüştüren yeni eğitim sistemi 2012–2013 eğitim yılında uygulanmaya başlanmıştır.

ekonomi politikalarının etkinliği, demokratik istikrar ve siyasi sürece daha yetenekli bireylerin katılımı örnek verilebilir. Sonuç olarak eğitim doğrudan tüketim dışsallığı sağlayarak verimlilik üzerine herhangi bir etkide bulunmaksızın refah artışı gerçekleştirmektedir (Bauer and Vorell, 2010: 5).

Eğitimin Ekonomik Büyümeye ve Kalkınmaya Etkisi; Ekonomik kalkınma genellikle gelir düzeyinin artması olarak tanımlansa da kişi başına düşen mal ve hizmet birimleri, eğitim ve sağlık harcamaları, okuryazarlık, okullaşma oranı, ortalama yaşam süresi gibi faktörler de ekonomik kalkınmanın bir göstergesi olarak görülmektedir. Belirtilen bu faktörlerin merkezinde insan, insan düşüncesi ve yetenekleri bulunmaktadır. Üretim sürecinde önemli bir girdi olan insan ve insana bağlı etkenler eğitimle yaratıcılık, etkinlik ve verimlilik kazanmakta ve dolayısıyla ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır (Hoşgörür ve Gezgin, 2005: 6). Ekonomistler eğitimin birçok kanaldan büyümeyi etkilediğini ifade etmektedirler. Bu ilişki sadece bireysel anlamda artan beşeri sermaye ile değil çok çeşitli dışsallıklardan kaynaklanmaktadır. En gelişmiş ülkelerin çok sıklıkla tartıştıkları dışsallıklar, eğitim yatırımlarının teknolojik yenilikleri teşvik etmesi noktasında şekillenmektedir. Böylece sermaye ve emek gücü daha verimli hale gelmekte, gelir artışı ortaya çıkmakta ve büyüme ve kalkınma gerçekleşmektedir (Aghion et al., 2009: 1).

Eğitim Hizmetlerinin Ekonomik İstikrar Üzerine Etkisi; Ekonomik istikrar, uygun bir kalkınma hızına ulaşma, tam istihdamın ve fiyat istikrarının sağlanmasıyla gerçekleşmektedir. Eğitim hizmetlerinin ekonomik istikrara katkısı ise kalkınma hızının yükseltilmesinde ve istihdam düzeyinin artırılması noktasında gerçekleşmektedir. Çünkü eğitim hizmetleri ekonomik kalkınma üzerine yukarıda ifade edildiği gibi doğrudan olumlu etki yapmaktadır. Yeterli eğitim gören işgücünün verimliliğinin artacağı, yüksek verimlilikle çalışan işgücünün ise ekonomik kalkınmaya olumlu etkide bulunacağı ifade edilmektedir (Şener, 1987: 10).

Eğitimin Gelir Düzeyinde Artış Yaratma ve Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri; Eğitimin diğer bir faydası kişilerin gelir düzeylerini arttırmasıdır. Çünkü ilave eğitim bireylere emek piyasasında katma değeri yüksek iş bulma olasılığı vermektedir (Öztürk, 2005: 8). Ayrıca eğitim seviyesinin yükselmesi ile verimlilik artışı arasında sıkı bir bağ vardır. Verimlilik artışı ücret artışlarını sağlayarak düşük gelir elde eden bireylerin gelir dilimlerinin üst basamaklarına çıkmasına yardımcı olur ve gelir dağılımında adalet konusunda iyileşmeler sağlanır (Erdoğan, 2001: 326-327). Ayrıca eğitim düzeyi yüksek olan işçilerin daha az eğitilmiş işçilerin verimliliğini arttırdığı, beşeri sermaye yatırımlarında yaşanan artışla elde edilen bilgi birikiminden ve teknik süreçlerden dışsallıkların elde edilebileceği, beşeri sermayenin artan ortalama seviyesi sayesinde oluşan çevrenin başka bireylerin öğrenme sürecine katkı sunacağı ifade edilmektedir (Sianesi and Reenen, 2000: 3). Bu durum devletin gelir dağılımını sağlamada eğitim harcamalarını arttırarak herkese eğitim hizmetini ulaştırmasının önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Özellikle yükseköğretim, bireylerin toplumsal tabakanın yukarı kademelerine doğru yükselmesinde etkili bir araç olarak görülmektedir.

Eğitim, sadece ekonomik büyüme konusunda değil aynı zamanda bu büyümeyi destekleyen daha geniş bir süreç açısından da hayati derecede öneme sahiptir (Türkmen, 2002: 45). Bu önemi de sağladığı sosyal faydalardan kaynaklanmaktadır. Bunlar:

Teknoloji Yaratma ve Yeni Teknoloji Kullanımını Kolaylaştırma; Büyüme, yenilik ve teknoloji kullanımı üzerine eğitimin etkileri son zamanlarda en dikkat çeken noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Davies, 2003: 5). Eğitim ile bireylere günümüzün üretim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişime adapte olacak nitelikler kazandırılır. Bu sayede teknolojik değişikliklere hızla uyum sağlanır (Çalışkan, 2007: 238). Bir başka ifadeyle eğitim sistemi ile birey teknolojik değişiklikler karşısında kendini koruma yeteneğini kazanmakta ve ortaya çıkan değişimlere ayak uyduracak nitelikleri elde edebilmektedir (Baykal, 2006: 18).

Demokratikleşme; Demokrasi çoğu kez halk tarafından yönetimin halkın istediği ya da en iyi olarak gördüğü kararları almasına olanak veren sistemdir. Fakat ne istediğini veya neyin iyi olduğunu bilmek için halkın iyi eğitim almış olması gerekmektedir (Öztürk, 2005: 12). Aynı vurguyu ABD Başkanlarından T. Jefferson'da yapmıştır. Jefferson henüz ülkenin ilk dışişleri bakanı iken (1782), hükümet ve diğer örgütlerdeki özgürlüklerin korunmasında, eğitimi bir anahtar olarak görmüş ve eğitimin, devletin temel sorumluluklarından birisi olması gerektiğini belirtmiştir. Jefferson'a göre demokrasinin emanet edilebileceği tek yer halktır. Halka güvenebilmek için de, onların zekâ ve yetenekleri geliştirilmelidir. Eğitim ise bu yetenekleri geliştiren ve kendi kendini yönetmeyi olanaklı kılan en önemli araçlardan biridir (Şimşek, 2001: 241). Ayrıca eğitim ile okuma yazma öğrenmiş, yasalara ve insan haklarına saygılı ve rasyonel düşünebilen toplumlar yetişmektedir. Bu sayede toplum ve vatandaşlık bilincinin gerekleri daha etkin bir şekilde yerine getirilmekte ve demokrasinin en önemli yapı taşlarından sayılan karar alma mekanizmasına katılım artmaktadır (Türkmen, 2002: 57).

Suç İşleme Oranında Azalma; Eğitim hizmetlerinin yaydığı önemli dışsallıklardan biri de, suç işleme oranlarının azalması konusunda gösterdiği etkidir. Eğitim düzeyinin artması ile birlikte kişinin gelir düzeyinde de artış meydana gelmektedir. Gelir düzeyi artan bireyin hapiste kalması nedeniyle, vazgeçmesi gereken gelir akımlarının alternatif maliyeti daha da artacağından eğitilen kişilerin suç işlemekten kaçınmaları gösterebilecekleri en rasyonel davranış olacaktır (Şener, 2007: 73). Eğitim hizmeti netice olarak ceza sisteminin masraflarını azaltmakta ve daha düşük suç oranlarına ulaşılmasına yardımcı olmaktadır (McMahon, 1982: 1).

Lider Yetiştirme ve Girişimci Yaratma Fonksiyonu; Ekonomik büyüme ve kalkınmanın başlangıç safhalarında yatırım yapmayı arzulayan bir girişimci sınıfın ortaya çıkması oldukça önemlidir. Çünkü iktisadi büyümenin temelinde yatırım vardır. Yatırım ise, onu yerine getirecek insanla, yani girişimciyle sağlanır. Az gelişmiş ülkelerde girişimci sınıfın az olması ve risk üstlenme ruhunun eksikliği, az gelişmişliğin önemli unsurları olarak görülmektedir (Çınar ve Emsen, 2001: 93).

2.5. Hukuki Açıdan Eğitim Hizmetleri

Eğitim hizmetlerinin hukuki boyutu ağırlıklı olarak eğitim hakkı ve eğitimin idaresi ekseninde şekillenmektedir. Evrensel anlamda eğitim hakkı Birleşmiş

Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde yerini bulmaktadır. Eğitim hakkını düzenleyen söz konusu sözleşmenin 13. maddesinin ilk paragrafı, bu sözleşmeye taraf olmakla, tüm taraf devletlerin yetki alanları içerisinde bulunan herkesin eğitim hakkını tanıdığını ifade eder. Aynı maddenin ikinci paragrafında, ilköğretimin zorunlu ve herkes için ücretsiz olması, teknik ve mesleki eğitim dâhil olmak üzere ortaöğretim ve üst kademelerdeki eğitimin herkes tarafından erişilebilir ve zaman içerisinde ücretsiz hale getirilmesi ile yeterli bir burs sisteminin yerleştirilmesi gerektiği belirtilir. Üçüncü paragrafta ise, veli ve vasilerin devlet tarafından kurulan eğitim kurumları dışındaki eğitim kurumlarını seçme özgürlüğü bulunduğu ifade edilmektedir.

Sözleşmenin uygulanmasını denetlemekle görevli Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin (ESKHK) Genel Yorum 13'te belirttiği üzere, 13. maddede düzenlenen eğitim hakkının temel unsurlarından biri, eğitimin erişilebilir olmasıdır. Komiteye göre eğitimin erişilebilir olması için;

- Yasaklanan ayrımcılık zeminlerine dayalı olarak, eğitimde hukuken veya fiilen ayrımcılık yapılmamalı,
- Eğitim fiziksel olarak ve ekonomik yönden erişilebilir olmalıdır.

Dolayısıyla, eğitim hakkına erişimin var olduğundan bahsedebilmek için ayrımcılığın yokluğu yetmemekte, eğitimin fiziksel ve ekonomik yönden de erişilebilir olması, başka bir ifadeyle eğitime erişimde fırsat eşitliğinin de bulunması gerekmektedir (Işık Gül, 2009: 21). Eğitimin ekonomik olarak erişilebilir olması ise eğitimin ücretsiz olmasını, yeterli burs imkânları bulunmasını, eğitime ilişkin ek masrafların karşılanmasını ifade etmektedir (Işık Gül, 2009: 43).

Tüm bu açıklamalar eğitim harcamalarının arttırılması gerektiğini ifade etmektedir. Ülkemizde Anayasa'nın 42. maddesi eğitim ve öğrenim hakkını düzenlemekte ve kimsenin bu haktan yoksun bırakılamayacağını hükme bağlamaktadır. Böylece, hüküm bir taraftan hakkı tanıırken, diğer taraftan "kimsenin bu haktan yoksun bırakılamayacağı" ifadesiyle üstü kapalı bir ayrımcılık yasağı öngörmektedir. Eğitim hizmetlerinin sunulmasına ve eğitimin ilkelerine ilişkin temel kanun olan Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4. maddesine göre ise, "Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz" denilerek eğitime herkesin erişim hakkı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Anayasa'nın 42. maddesiyle özellikle sosyal faydanın bireysel faydadan yüksek olduğu "ilköğretim hizmetleri bütün vatandaşlar için hem zorunlu hem de devlet okullarında parasızdır" denilerek söz konusu hakkın ekonomik açıdan erişilebilirliği sağlanmıştır.

1973 yılında yürürlüğe konulan 1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu ile Türk eğitim sistemi iki ana bölüme ayrılmıştır. Milli eğitim sistemini iki ana bölüme ayıran ilgili kısımda örgün eğitim; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretime kapsamakta iken, yaygın eğitim; örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır. Gerek bireylerin gerekse ülkenin kalkınmasına doğrudan veya dolaylı katkı sağlayan eğitim hizmetleri dört farklı kademede devlet ile özel kurum ve kuruluşlarca yürütülmektedir. Bu kademelerden okul öncesi eğitim ve ilköğretim temel, orta

öğretim hazırlayıcı, yükseköğretim ise insanların mesleki yaşantısında ve kişisel gelişiminde belirleyici bir konuma sahiptir (Öz ve Buyrukoğlu, 2011: 77).

3. TÜRKİYE'DE VE OECD ÜLKELERİNDE EĞİTİM HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Eğitim, sağlık ve benzeri sosyal nitelikli hizmetlere bütçeden ayrılan pay arttıkça, toplum refahı da artmaktadır. Bu tür hizmetlere ayrılan kaynakların artması ve etkin kullanılması ile hem hizmetin kalitesi artmakta hem de kamu ekonomisinin gelir dağılımı fonksiyonu daha etkin bir şekilde işlemektedir. Bir diğer deyişle eğitim hizmetinin ortaya çıkardığı yoğun dışsal ekonomiler ile ülkelerin sosyal gelişmişlik düzeyi de yükselmektedir (Mutlu, 2006: 30). Dolayısıyla hem ülkemizin hem de OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ülkelerinin toplam eğitim harcamalarını veya bütçelerini incelemekte ve bu sayede ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ile ilgili birtakım değerlendirmelerde bulunmakta fayda vardır.

3.1. Türkiye'nin Eğitim Bütçesi

Ülkelerin gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülke şeklinde sınıflandırılmasında milli gelirlerinden eğitim hizmetlerine ayrılan payın önemli bir gösterge olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle ülkemizde eğitim hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla milli gelirden ve bütçeden ayrılan payı incelemekte fayda vardır. Çünkü eğitim hizmetleri önemli olumlu dışsallıklar içermesinin yanı sıra milli gelir ve bütçeden bu hizmet için ayrılan pay arttıkça sosyal refah düzeyini de yükseltmektedir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi 1997-2014 yıllarında MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) bütçesi GSYH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) ve Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi ile orantılı biçimde rakamsal olarak (TL cinsinden) devamlı artış sergilemiştir. Sadece MEB bütçesinin GSYH ve Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi'nden aldığı payın aynı artışı sergilediğini söylemek güçtür. MEB bütçesinin 1997'de GSYH'den aldığı pay 1,74 seviyelerinde iken günümüzde bu oran 3,24 seviyelerine çıkararak artış göstermiştir. Geçen sürede yaşanan artışın istikrarlı olmadığı oranlardan da görülmektedir. 2001 yılında dönemin ekonomik şartlarının da etkisiyle 1,68 oranı ile en düşük seviyeler yaşanmıştır. 2014 yılında ise 3,24 ile MEB en yüksek payı almıştır. 2008 yılında dünyada etkisini göstermeye başlayan küresel ekonomik krizin ülkemizde eğitim bütçesine de yansıdığı ve özellikle 2010'da birtakım azalmaların yaşandığı söylenebilir. MEB bütçesi 2002 yılında 7,5 milyar TL iken 2014 yılında 55,7 milyar TL olarak öngörülmesi (miktarsal artış) % 642,6 oranının da bir artış yaşandığını göstermektedir.

MEB bütçesinin GSYH'den aldığı payın geçirdiği değişim Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesinde de görülmektedir. Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere % 8'lerden başlayan oranlar günümüzde 2014 yılı tahmini rakamlarına göre %13'lere yaklaşmıştır. 1997-2014 yılları arasında yine bazı iniş ve çıkışlar yaşanmıştır. 1999 depremi ve sonrasında yaşanan finansal krizlerin de etkisiyle bir miktar düşüş yaşandığı görülmektedir. 2003 yılında % 6,91 ile en düşük seviyeleri gören MEB bütçesi payının dönemin siyasi istikrarsızlıklarından

etkilendiğini de söylemek mümkündür. Çünkü devam eden yıllarda tek parti hükümetlerinin kurulması ile önemli bir artış trendi yakalanmıştır. Bu eğilim 2010 yılında bir düşüş yaşasa da daha sonra kaldığı yerden devam etmiştir. Bu veriler, kamunun eğitime daha fazla kaynak ayırma eğiliminde olduğu şeklinde, olumlu bir gelişme olarak da değerlendirilebilir (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2009: 40).

Tablo 1: Milli Eğitim Bakanlığı Bütçe Tasarısının GSYİH ve Merkezi Yönetim Bütçesine Oranları

Yıl	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (Milyar TL)	Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi (Milyar TL)	MEB Bütçesi (Milyar TL)	MEB Bütçesinin GSYH'ya Oranı (%)	MEB Bütçesinin Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesine
1997	29.393.262	6.361.685	510.063	1,74	8,02
1998	70.203.147	14.789.475	1.243.108	1,77	8,41
1999	104.595.916	27.266.600	2.131.808	2,04	7,82
2000	166.658.021	46.827.436	3.350.330	2,01	7,15
2001	240.224.083	48.519.490	4.046.305	1,68	8,34
2002	350.476.089	98.131.000	7.460.991	2,13	7,60
2003	454.780.659	147.230.170	10.179.997	2,24	6,91
2004	559.033.026	150.658.129	12.854.647	2,21	8,21
2005	648.931.712	156.088.874	14.882.250	2,29	9,50
2006	758.390.785	174.958.100	16.568.145	2,18	9,47
2007	843.178.421	204.988.545	21.355.634	2,53	10,42
2008	950.534.251	222.553.216	22.915.565	2,41	10,30
2009	952.634.796	262.217.866	27.883.696	2,88	10,47
2010	1.098.799.348	286.981.303	28.237.410	2,57	9,84
2011	1.297.713.210	312.572.607	34.112.167	2,63	10,91
2012	1.415.786.010	350.898.317	39.169.370	2,77	11,16
2013	1.559.000.000	404.045.669	47.496.370	3,05	11,76
2014	1.719.000.000	434.995.765	55.704.817	3,24	12,81

Kaynak: MEB (2013), MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı: Milli Eğitim Bakanlığı 2014 yılı Bütçe Sunuşu http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_12/25103155_butce_sunusu_2014.pdf.

Not: 2013 ve 2014 yılı verileri tahminidir. 2014 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısından alınmıştır. Bütçe kanunlarından kesintili bütçe ödenekleri alınmıştır. Merkezi Yönetim Bütçesi Toplamı (Hazine Yardımları ve Gelirden Ayrılan Pay Hariç). Genel devlet tanımı 2006 yılına kadar konsolide bütçe, döner sermaye, fon, işsizlik sigortası, mahalli idareler dengelerini kapsamaktayken, 2006 yılından sonra konsolide bütçe kapsamı yerine merkezi yönetim bütçesi kapsamına geçilmiştir. GSYİH değerleri TÜİK'ten alınmaktadır.

Aşağıda Tablo 2’de görüldüğü üzere YÖK ve Üniversitelere ayrılan bütçenin hem GSYH’den hem de Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi’nden aldığı pay MEB’in aldığı payla kıyaslandığında önemli ölçüde azdır. Nitekim verilen yıllarda GSYH’den alınan pay % 0,56-0,99 oranları arasında değişmiş ve % 1 seviyesini bile aşamamıştır. Rakamsal olarak sürekli bir artış yaşansa da oransal anlamda dalgalanmaların yaşandığı görülmektedir. Söz konusu durum Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi’nden alınan pay için de geçerlidir. Bu dalgalanmaların sebebi olarak krizler, siyasi istikrarsızlıklar vb. nedenler gösterilebilir.

Hem rakamsal hem de oransal açıdan yaşanan artışı, yükseköğretime verilen önem ve bunun sonucu olarak hemen her ilde açılan üniversiteler ile

ilişkilendirmek gerekmektedir. Benimsenen politikalar doğrultusunda ilerleyen dönemlerde oranların daha da artacağı söylenebilir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken nokta ağırlıklı olarak özel finansman ile işleyen vakıf üniversitelerinin sayısında yaşanacak artışların bu oranlara önemli bir katkı sağlamayacağıdır.

Tablo 2: YÖK ve Üniversite Bütçelerinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ile Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesine Oranları

Yıl	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (Milyar TL)	Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi (Milyar TL)	Yök+ Üniversite Bütçeleri (Milyar TL)	Yök+ Üniversite Bütçesinin GSYH' ya Oranı %	Yök+ Üniversite Bütçesinin Konsolide Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi'ne Oranı %
1997	29.393.262	6.361.685	196.699	0,67	3,09
1998	70.203.147	14.789.475	392.426	0,56	2,65
1999	104.595.916	27.266.600	676.899	0,65	2,48
2000	166.658.021	46.827.436	1.046.544	0,63	2,23
2001	240.224.083	48.519.490	1.364.910	0,57	2,81
2002	350.476.089	98.131.000	2.495.967	0,71	2,54
2003	454.780.659	147.230.170	3.408.608	0,75	2,32
2004	559.033.026	150.658.129	3.894.070	0,70	2,58
2005	648.931.712	156.088.874	5.218.467	0,80	3,34
2006	758.390.785	174.958.100	5.846.822	0,77	3,34
2007	843.178.421	204.988.545	6.586.692	0,78	3,21
2008	950.534.251	222.553.216	7.318.284	0,77	3,29
2009	952.558.579	262.217.866	8.772.719	0,92	3,35
2010	1.098.799.348	286.981.303	9.355.457	0,85	3,26
2011	1.297.713.210	312.572.607	11.503.927	0,89	3,68
2012	1.415.786.010	350.898.317	12.743.603	0,90	3,63
2013	1.559.000.000	404.045.669	15.227.760	0,98	3,77
2014	1.719.000.000	434.995.765	16.939.010	0,99	3,89

Kaynak: MEB (2013), MEB *Strateji Geliştirme Başkanlığı: Milli Eğitim Bakanlığı 2014 yılı Bütçe Sunusu*, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_12/25103155_butce_sunusu_2014.pdf.

Not: 2013 ve 2014 yılı verileri tahminidir. 2014 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısından alınmıştır. Bütçe kanunlarından kesintili bütçe ödenekleri alınmıştır. Merkezi Yönetim Bütçesi Toplamı (Hazine Yardımları ve Gelirden Ayrılan Pay Hariç). Genel devlet tanımı 2006 yılına kadar konsolide bütçe, döner sermaye, fon, işsizlik sigortası, mahalli idareler dengelerini kapsamaktayken, 2006 yılından sonra konsolide bütçe kapsamı yerine merkezi yönetim bütçesi kapsamına geçilmiştir. GSYİH değerleri TÜİK'ten alınmaktadır.

Bu açıklamalardan sonra dünyada ve ülkemizde eğitim bütçesinin milli gelir ve bütçeden aldığı payı etkileyen faktörlerden ve eğitim bütçesinin kendi içinde dağılımı belirleyen etkenlerden bahsetmekte fayda vardır. Eğitim bütçesi diğer bütün kamusal yükümlülüklerde olduğu gibi ekonominin içinde bulunduğu durumdan önemli ölçüde etkilenmektedir. Örneğin ekonomik krizlerin yaşandığı yıllarda uygulanan istikrar paketleri nedeniyle kamu harcamalarının azaltılması yönündeki baskılardan eğitim harcamaları da olumsuz etkilenmiştir. Ekonomik krizler sırasında ve sonrasında yaşanan daralma ile genel bütçenin milli gelir içindeki payı düşerken genel bütçe içinde eğitim bütçesinin ise daha büyük düşüşler yaşadığı görülmüştür. Daha sonra yaşanan toparlanma dönemlerinde ise eğitim bütçesindeki artış milli gelir ve genel bütçede yaşanan artışın genellikle gerisinde kalmıştır.

Ekonomik gelişmelerin birinci derecede etkili olduğu eğitim bütçesi siyasi gelişmelerden de yoğun şekilde etkilenmektedir. Tek parti hükümetlerinin yönetiminde eğitim harcamaları dâhil olmak üzere kamu harcamalarının daha istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. Bunların dışında seçim yıllarında seçim ekonomisinin uygulanması ile eğitim harcamaları arasında bağlantının olduğu belirtilmektedir. En önemli noktalardan biri de eğitim konusunda alınan kararların eğitim harcamalarında meydana getirdiği artıştır. Nitekim ülkemizde 1998 yılında zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarılması ile yaşanan artış (Tablo 1’de) bu duruma örnek oluşturmaktadır.

Eğitim bütçesinin kendi içerisinde yaşadığı dağılıma bakıldığında eğitimin emek yoğun bir sektör olması nedeniyle personel giderleri MEB bütçesinin yaklaşık % 70’ini oluşturmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumuna devlet primi giderleri için yatırılan tutarlar da dâhil edildiğinde belirtilen oran daha da artmaktadır (MEB, 2013: 108). Dünyadaki mevcut eğilim de bu yöndedir. Personel harcamalarının bu derece büyük olmasına karşılık yatırım harcamaları çok yetersizdir (MEB, 2013: 111-118). Bu durum eğitimde niteliksel gelişmeleri engellemektedir.

Yukarıda verilen tablolar doğrultusunda ülkemiz açısından eğitim bütçesi veya harcamalarının yeterli olduğunu söylemek zordur. Çünkü ülkemizde nüfus artışının hızlı olması, genç nüfus ve okul çağındaki nüfusun fazlalığı, kentleşme, işsizlik ve eğitime olan yüksek talep eğitim için ayrılan kaynakların ihtiyaçları karşılama çizgisinden uzaklaştırmaktadır. Eğitime olan yüksek talep sonucu öğretmen, öğrenci ve okul sayısı hızla artarken eğitim için ayrılan kaynaklar zorunlu ve temel ihtiyaçları (cari harcamalar ve mal ve hizmet alım giderleri ile personel harcamaları) karşılamak ile sınırlı kalmaktadır. Özel eğitim harcamaları dâhil edildiğinde birtakım değişiklikler görülse de bu değişiklikler eğitimde kaliteyi arttıracak boyuta ulaşmamaktadır. Bütçeden en büyük payın eğitime ayrılıyor olması eğitime verilen önemi gösterme açısından önem arz etse de bu önem eğitimle ilgili konularda gelişmiş ülke standartlarının yakalanması noktasında yetersiz kalabilmektedir. Bu yargıyı doğrulamak için eğitim konusuyla ilgili çalışmalar yapan uluslararası kuruluşların raporlarından elde edilen sonuçlara bakmak ve karşılaştırmalar yapmak faydalı olacaktır.

3.2. OECD Ülkelerinde Eğitimin Durumu

OECD’nin eğitim ile ilgili raporlarında eğitim ile kazanç, eğitim ile istihdam arasındaki ilişkiden, eğitimin sosyal faydaları, kamu ve özel kesimin eğitim harcamaları, milli gelirden ve bütçeden eğitime ayrılan pay ve eğitime ayrılan kaynakların harcandığı kalemlere kadar ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu bilgilerden bazılarını hem eğitimin öneminin anlaşılması hem de ülkemiz verileri ile karşılaştırma açısından önemlidir (OECD, 2013b: 45-57, OECD, 2013a: 160-216).

3.2.1. Eğitim Harcamalarının GSYİH’deki Payı

Ülkeler sosyal eşitsizliği azaltmak, bireysel ve sosyal kalkınmaya katkı sağlamak, üretkenliği ve verimliliği arttırmak ve ekonomik büyümeyi geliştirmek amacıyla eğitim ve öğretim kurumlarına yatırım yaparlar. Bu konudaki harcamaların seviyesi tüm harcamalarla ilişkili olarak eğitimsel önceliklere, öğrenci ve ailelerinin tutumlarına, devletlerin ve özel kuruluşların bakış açlarına,

öğrenim aşamalarının dağılımına ve organizasyonuna, öğretmen ücretlerinin seviyesine, kayıt oranlarına ve okul çağındaki nüfusun boyutlarına bağlıdır. Eğitim harcamaları büyük oranda kamu bütçesinden finanse edilir ve yine kamu tarafından incelenir. Finansal kriz dönemlerinde ise eğitim gibi merkez sektörlerde bütçe kesintileri olabilmektedir (OECD, 2013b: 48-49).

OECD ülkeleri ortalama olarak özel ve kamu kaynaklarından eğitime GSYİH'sının % 6,3'ü oranında kaynak ayırmaktadır. Bütün ülkelerden elde edilen verilere göre 2000 ve 2010 yılları arasında eğitimin tüm seviyeleri için yapılan harcamalar GSYİH büyüme hızından daha fazla artış göstermiştir. 2009 ve 2010 yılları arasında çoğu ülkede GSYİH artmıştır. Fakat aynı süreçte mali konsolidasyon politikalarının bir sonucu olarak OECD ülkelerinin 1/3'ünde eğitim kurumları üzerine yapılan harcamalar azalmıştır (OECD, 2013b: 48-49).

OECD ülkelerinin genelinde ortalama olarak GSYİH'nın % 0,6'sı veya eğitim-öğretim kurumları için yapılan harcamaların yaklaşık 1/10'u okul öncesi eğitim seviyelerine aittir. Fakat ülkeler arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin okul öncesi eğitim üzerine yapılan harcamalar Avustralya ve Türkiye'de GSYİH'nın % 0,2'sinden daha az iken, İzlanda ve Danimarka'da yaklaşık % 1 veya daha fazladır. Eğitim kurumları üzerine yapılan birleştirilmiş OECD harcamalarının yaklaşık 2/3'ü veya GSYİH'nın % 3,9'u ilk, orta ve lise eğitimine ayrılmaktadır. Yeni Zelanda ve Norveç eğitimin bu seviyelerine GSYİH'nın % 5'inden daha fazla harcama yaparken, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Japonya, Rusya ve Türkiye'de harcamalar % 3 veya daha azdır (OECD, 2013b: 48-49).

OECD ülkelerinin genelinde ortalama olarak GSYİH'nın yaklaşık %1,6'sı veya eğitim-öğretim kurumları için yapılan harcamaların yaklaşık 1/4'ü yükseköğretim seviyesinde gerçekleşmektedir. Kanada, Şili, Kore ve Amerika'da yükseköğretim harcamaları GSYİH'nın % 2,4-2,8 arasında bir seyir izlemekte iken, Brezilya, Macaristan ve Slovakya'da ise GSYİH'nın %1'inden daha az kaynak ayrılmaktadır. GSYİH'nın bir yüzdesi olarak eğitim kurumları üzerine yapılan özel harcamalar en çok yükseköğretim seviyesinde görülmektedir. Bu oran Amerika, Şili ve Kore'de GSYİH'nın % 1,7-1,9'u arasında bir seviyeye ulaşmaktadır (OECD, 2013b: 48-49).

2008 yılında meydana gelen küresel ekonomik krizin etkisi halen devam etmektedir. Bu kriz ekonomilerin farklı sektörleri üzerinde büyük olumsuz etkiler meydana getirmiştir. OECD ülkelerinin genelinde ortalama olarak eğitim kurumları üzerine yapılan kamu harcamalarının yıllık büyüme hızı 2008-2009 yılları arasında % 4 iken 2009-2010 yılları arasında % 1'e düşmüştür. Uygun verilerin elde edildiği ülkelerin 1/3'ünden daha fazlasında 2008-2010 arasında eğitim-öğretim kurumları üzerine yapılan harcamaların yıllık artış hızının düştüğü rapor edilmiştir. Avusturya, İrlanda, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya ve Amerika'da eğitim harcamaları 2008-2009 yılları arasında artış gösterdikten sonra 2009-2010 yılları arasında bir düşüş sergilemiştir. Estonya, Macaristan, İzlanda ve İtalya ise hem 2008-2009 yılları arasında hem de 2009-2010 yılları arasında bir düşüş göstermiştir. Kriz döneminde bazı ülkelerde gerçek anlamda düşüşler olurken bazı ülkelerde ise GSYİH'daki azalmalardan dolayı artışlar görülmüştür.

Yine GSYİH, eğitim harcamalarından daha hızlı artış gösterince oransal bakımdan bazı düşüşlerle karşılaşmıştır (OECD, 2013b: 48-49).

Tablo 3: Eğitim Seviyelerine Göre GSYİH'nın Yüzdesi Olarak Eğitim Kuruluşları Üzerine Yapılan Harcamalar (1995, 2000, 2005, 2010)

Ülkeler	İlköğretim, Ortaöğretim ve Lise Eğitimi				Yükseköğretim				Eğitimin Tüm Seviyeleri Toplamı			
	1995	2000	2005	2010	1995	2000	2005	2010	1995	2000	2005	2010
Avusturalya	3,4	3,6	3,7	4,3	1,6	1,4	1,5	1,6	5,0	5,2	5,3	6,1
Avusturya	4,2	3,9	3,7	3,6	1,2	1,1	1,3	1,5	6,1	5,5	5,5	5,8
Belçika	m	4,1	4,1	4,4	m	1,3	1,2	1,4	m	6,1	6,0	6,6
Kanada ^{2,3}	4,3	3,3	3,7	3,9	2,1	2,3	2,7	2,7	6,7	5,9	6,5	6,6
Şili ⁴	m	m	3,2	3,4	m	m	1,7	2,4	m	m	5,4	6,4
Çek Cumhuriyeti	3,3	2,7	2,9	2,8	0,9	0,8	1,0	1,2	4,8	4,0	4,5	4,7
Danimarka ³	4,0	4,1	4,5	4,8	1,6	1,6	1,7	1,9	6,2	6,6	7,4	8,0
Estonya	4,9	4,5	4,0	3,9	1,1	1,2	1,3	1,6	6,7	6,2	5,8	6,0
Finlandiya	4,0	3,6	3,9	4,1	1,9	1,7	1,7	1,9	6,3	5,6	6,0	6,5
Fransa	4,5	4,3	4,0	4,1	1,4	1,3	1,3	1,5	6,6	6,4	6,0	6,3
Almanya	3,4	3,3	3,2	m	1,1	1,1	1,1	m	5,1	4,9	5,0	m
Yunanistan	2,0	2,7	2,8	m	0,6	0,8	1,5	m	2,7	3,6	4,3	m
Macaristan	3,2	2,8	3,3	2,8	0,8	0,9	0,9	0,8	4,8	4,4	5,1	4,6
İzlanda	m	4,8	5,4	4,9	m	1,1	1,2	1,2	m	7,1	8,0	7,7
İrlanda	3,8	2,9	3,4	4,8	1,3	1,5	1,1	1,6	5,2	4,4	4,5	6,4
İsrail	4,6	4,3	4,1	4,3	1,7	1,9	1,9	1,7	7,8	7,7	7,5	7,4
İtalya	3,5	3,1	3,1	3,2	0,7	0,9	0,9	1,0	4,6	4,5	4,4	4,7
Japonya ³	3,1	3,0	2,9	3,0	1,3	1,4	1,4	1,5	4,9	5,0	4,9	5,1
Kore	m	3,5	4,1	4,2	m	2,2	2,3	2,6	m	6,1	6,7	7,6
Lüksemburg	m	m	3,7	3,5	m	m	m	m	m	m	m	m
Meksika	3,7	3,5	4,0	4,0	1,0	1,0	1,2	1,4	5,1	5,0	5,9	6,2
Hollanda	3,4	3,4	3,8	4,1	1,6	1,4	1,5	1,7	5,4	5,1	5,8	6,3
Yeni Zelanda	m	m	4,6	5,1	m	m	1,5	1,6	m	m	6,5	7,3
Norveç	5,0	5,0	5,1	5,1	1,9	1,6	1,7	1,7	6,9	6,8	7,5	7,6
Polonya	3,6	3,9	3,7	3,7	0,8	1,1	1,6	1,5	5,2	5,6	5,9	5,8
Portekiz	3,5	3,7	3,7	3,9	0,9	1,0	1,3	1,5	4,9	5,2	5,5	5,8
Slovakya ³	3,1	2,7	2,9	3,1	0,7	0,8	0,9	0,9	4,6	4,1	4,4	4,6
Slovenya	m	m	4,1	3,9	m	m	1,3	1,3	m	m	6,0	5,9
İspanya	3,8	3,2	2,9	3,3	1,0	1,1	1,1	1,3	5,3	4,8	4,6	5,6
İsveç	4,1	4,2	4,2	4,0	1,5	1,6	1,6	1,8	6,0	6,3	6,4	6,5
İsviçre	3,8	4,0	4,2	4,0	1,1	1,1	1,4	1,3	5,2	5,4	5,9	5,6
Türkiye	1,2	1,8	m	2,5	0,5	0,8	m	m	1,7	2,5	m	m
Birleşik Krallık	3,6	3,6	4,4	4,8	1,1	1,0	1,3	1,4	5,2	4,9	5,9	6,5
Birleşik Devletler	3,6	3,7	3,8	4,0	2,2	2,2	2,4	2,8	6,2	6,2	6,6	7,3
OECD ortalaması	3,6	3,6	2,8	3,9	1,2	1,3	1,5	1,6	5,4	5,4	5,8	6,3
OECD toplam	3,6	3,5	3,7	3,8	1,6	1,6	1,8	2,1	5,6	5,6	6,0	6,5

AB ortalaması	21	3,7	3,5	3,6	3,8	1,1	1,1	1,3	1,4	5,3	5,2	5,5	5,9
---------------	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Kaynak: OECD (2013a), *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf).

1. 2010 yılı yerine 2009 yılının verilerinden yararlanılmıştır. 2.Eğitimin bazı seviyelerine diğerleri de dâhil edilmiştir. 3.2010 yılı yerine 2011 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 2005 yılı yerine 2006 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 4. Kamu harcamaları İsveç için yalnızca yükseköğretimi, Norveç için yalnızca ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimini, Estonya, Yeni Zelanda ve Rusya için yalnızca 1995 ve 2000 yıllarında elde edilmiş uygun verileri kapsamaktadır. 5.Bulunamayan veriler “missing data (eksik veri)” yani “m” harfiyle belirtilmiştir. Kamusal ve özel kaynaklar dâhildir.

Türkiye'nin ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimi için GSYİH'dan ayırdığı pay oransal olarak 1997'de % 1,74 iken 2014 yılı itibariyle tahmini oran % 3,24'tür. OECD ortalaması ise 1995'de % 3,6, 2011 yılında ise % 3,8'dir. Dolayısıyla Türkiye eğitim konusunda OECD ortalamasını yakalamayı başaramamıştır. AB21 ortalamasına göre ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimine GSYİH'dan 1995' de % 3,7, 2011 yılı itibariyle de %3,6 oranında pay ayrılmıştır. Bu veriler ülkemizin AB21 ortalamasını da yakalayamadığının açık göstergesidir (Bakınız: Tablo 4).

Tablo 4: Türkiye, AB21 ve OECD Ülkelerinde Eğitim (İlk-Orta-Lise) harcamaları/ GSYİH

Türkiye		OECD		AB21	
Yıl	İlköğretim, Ortaöğretim ve Lise/GSYİH	Yıl	İlköğretim, Ortaöğretim ve Lise/GSYİH	Yıl	İlköğretim, Ortaöğretim ve Lise/GSYİH
1997	% 1,74	1995	% 3,6	1995	% 3,7
2014	% 3,24	2011	% 3,8	2011	% 3,6

Kaynak: OECD (2013a), *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf), OECD (2014b). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing, <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>.

Türkiye'de Yükseköğretim için GSYİH dan ayrılan pay 1997'de % 0,67, 2010 yılında % 0,85 olmuş, 2014 yılında ise tahmini oran % 0,99 olacaktır. OECD ortalaması ise 1995'de % 1,2, 2011 yılında ise % 1,6'dır. Dolayısıyla Türkiye eğitim konusunda bir kez daha OECD ortalamasını yakalamayı başaramamıştır. AB21 ortalamasına göre yükseköğretime GSYİH'dan ayrılan pay 1995'de % 1,1 iken 2011 yılı itibariyle bu oran % 1,4 olmuştur. Bu veriler Türkiye'nin AB21 ortalamasını da yükseköğretim seviyesinde yakalayamadığını açıkça göstermektedir (Bakınız: Tablo 5).

Tablo 5: Türkiye, AB21 ve OECD Ülkelerinde Eğitim (Yükseköğretim) harcamaları/ GSYİH

Türkiye		OECD		AB21	
Yıl	Yükseköğretim / GSYİH	Yıl	Yükseköğretim / GSYİH	Yıl	Yükseköğretim / GSYİH
1997	% 0,67	1995	% 1,2	1995	% 1,1
2010	% 0,85	2011	% 1,6	2011	% 1,4
2014	% 0,99	-	--	-	--

Kaynak: OECD (2013a), *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf), OECD (2014b). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing, <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda Türkiye'de eğitimin tüm seviyeleri için yapılan harcamaların (toplam eğitim bütçesinin) GSYİH'dan aldığı pay da aynı

şekilde OECD ve AB21 ortalamasının altında kalmaktadır. OECD ortalaması 1995’de % 5,4, 2011 yılında ise % 6,1’dir. Türkiye’de ise bu oran 1997’de % 2,4, 2010 da %3,42 olmuş ve tahminen 2014 yılında % 4,23 olacaktır. AB21 ortalamasına GSYİH’den ayrılan pay ise 1995’de % 5,3, 2011 yılı itibariyle % 5,8 olmuştur. Bu veriler de Türkiye’nin AB21 ortalamasının da altında kaldığını açıkça göstermektedir (Bakınız: Tablo 6).

Tablo 6: Türkiye, AB21 ve OECD Ülkelerinde Eğitim (Yükseköğretim) harcamaları/ GSYİH

	Türkiye		OECD		AB21
Yıl	Toplam Eğitim Bütçesi/GSYİH	Yıl	Toplam Eğitim Bütçesi/GSYİH	Yıl	Toplam Eğitim Bütçesi/GSYİH
1997	% 2,4	1995	% 5,4	1995	% 5,3
2010	% 3,42	2011	% 6,1	2011	% 5,8
2014	% 4,23	--	--	-	--

Kaynak: OECD (2013a), *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf), OECD (2014b). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing, <http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-2014.pdf>.

3.2.2. Eğitim Harcamalarının Toplam Harcamalar (Bütçe) İçindeki Payı

Ülkeler çeşitli sektörler hem önceliklerine göre hem de piyasa başarısızlıklarını ele almak için kaynaklar ayırmaktadırlar. Özellikle kamusal faydanın özel faydadan yüksek olduğu eğitim gibi sektörlerde piyasa başarısızlıkları meydana geldiği için bu tür alanlarda kamu harcamaları gerçekleştirilmektedir (OECD, 2013a: 210)

Toplam kamu harcamalarının bir yüzdesi olarak eğitim üzerine yapılan kamu harcamaları sağlık, sosyal güvenlik ve ulusal güvenlik gibi diğer harcama alanlarına kıyasla eğitime verilen önemi göstermektedir. 1990’ların ikinci yarısından beri çoğu OECD ülkesinde kamu bütçeleri konsolide edildiği için eğitim sektörü kamu finansal desteği için diğer sektörlerle rekabet eder hale gelmiştir. Ayrıca son zamanlarda ekonomik kriz nedeniyle kamu bütçelerinde bir baskı meydana gelmekte ve bu nedenle eğitime daha az kaynak ayrılabilir (OECD, 2013b: 50-51).

OECD ülkelerinde ortalama olarak toplam kamu harcamalarının %13’ü eğitime gitmektedir. Bu oran Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İrlanda, İtalya ve Japonya’da %10’dan daha az iken, Yeni Zelanda ve Meksika’da %20’den fazladır. Çoğu OECD ülkesinde 1995 ve 2010 yılları arasında kamu harcamalarından eğitime ayrılan pay görünür biçimde artış göstermiştir. Çoğu OECD ülkesinde ilk, orta ve lise eğitimi için yapılan harcamalar yükseköğretim harcamalarının yaklaşık iki katından daha fazladır (OECD, 2013b: 50-51).

Eğitim her devlet için bir önceliktir. Uygun verilerin elde edildiği çoğu OECD ülkesinde 1995–2005 yılları arasında kamu harcamalarının bir oranı olarak eğitime ayrılan harcamalar artış göstermiştir. Yalnızca Kanada, Fransa, İsrail, Japonya, Yeni Zelanda ve Portekiz’de farklı bir seyir izlenmiştir. 2005–2010 yılları arasında ülkelerin yaklaşık 2/3’ünde kamu harcamalarının bir parçası olarak eğitime ayrılan payda bir azalma yaşanmıştır. Çünkü toplam kamu harcamalarındaki artış eğitim harcamalarından daha fazla artış göstermiştir (OECD, 2013b: 50-51).

Ekonomik kriz sırasında eğitim üzerine yapılan kamu harcamalarının nasıl bir değişim göstereceği belli değil iken, uygun verilerin elde edildiği 30 ülkenin 14'ünde eğitim üzerine gerçekleşen kamu harcamaları 2008–2010 yılları arasında diğer tüm hizmetler için gerçekleştirilen kamu harcamalarından daha fazla artış göstermiştir (OECD, 2013b: 50-51). Fakat kriz nedeniyle gerçekleşecek bütçe kesintilerinin eğitimin kalitesi ve sonuçlarını olumsuz etkileyebileceği unutulmamalıdır.

Kamusal fonlar ilk, orta ve lise seviyesinde yükseköğretime kıyasla daha yerleşmiş bir özellik sergilemektedir. Ortalama olarak eğitimin bu seviyeleri için başlangıç kamu fonlarının %50'sinden fazlası OECD ülkelerinde merkezi yönetimden gelmektedir. Yükseköğretimde söz konusu oran %87'dir. İlk, orta ve lise seviyesinde yalnızca Yeni Zelanda'da tamamen merkezileşmiş kamusal fon sistemi kullanılmaktadır. Şili, Estonya, Macaristan, İzlanda, İrlanda, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç ve Slovakya'da ise yükseköğretim seviyesinde tamamen kamusal fonlar kullanılmaktadır (OECD, 2013b: 50-51).

Geçmiş 15 yıllık dönemde (1995–2010) uygun verilerin elde edildiği ülkelerin 2/3'ünde eğitimin tüm seviyeleri için gerçekleştirilen kamu harcamalarında bir artış yaşanmıştır. Fakat 2005–2010 yılları arasında ise uygun verilerin elde edildiği ülkelerin 2/3'ünde eğitim üzerine yapılan harcamalarda bir azalış görülmüştür. Bu azalış özellikle Macaristan, İzlanda, İrlanda, Meksika, Norveç, Polonya, Slovenya ve Amerika'da %1 veya daha fazla oranda gerçekleşmiştir (OECD, 2013b: 50-51).

Türkiye ile OECD ve AB21 verileri toplam kamu harcamaları (bütçe) üzerinden bir karşılaştırmaya tabi tutulduğunda; 2011 yılı itibariyle okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimi için OECD'de ortalama olarak toplam kamu harcamalarının % 9,5'ine karşılık gelen bir pay ayrılmaktadır. Aynı oran AB21 ülkeleri için % 8,5'dir. Türkiye'de ise 1997'de % 8,07, 2000 yılında %7,15, 2005 yılında % 9,50, 2010 yılında %11,76 ve 2014 yılında ise tahmini olarak % 12,81 oranında pay ayrılmıştır. Dolayısıyla Türkiye 2005 yılından itibaren AB21 ortalamasını, 2010 yılından itibaren ise OECD ortalamasını geçmiş bulunmaktadır. Toplam kamu harcamalarından yükseköğretime ayrılan pay açısından bir karşılaştırma yapıldığında ise; 2011 yılı itibariyle OECD ortalaması % 3,2 ve AB21 ortalaması ise % 2,9'dur. Türkiye'de ise 1997'de % 3,09, 2000 yılında % 2,48, 2005 yılında % 3,34, 2010 yılında %3,26 ve 2014 yılında ise tahmini olarak % 3,89 oranında pay ayrılmıştır. Türkiye bu karşılaştırmada 1997 yılı itibariyle OECD ve AB21 ortalamasını tutturmuş görülmektedir. 2000 yılında art arda yaşanan krizler, 2010 yılındaki küresel kriz nedeniyle bir daralma yaşansa da OECD ve AB21 ortalamaları yakalanmış hatta geçilmiştir (OECD, 2013a: 218).

Tablo 7: Eğitim Üzerine Yapılan Toplam Kamu Harcamaları (2010)

Ülkeler	Eğitim Harcamaları/Toplam Kamu Harcamaları			
	Okul Öncesi Eğitim	İlköğretim, Ortaöğretim ve Lise Eğitimi	Yükseköğretim	Eğitimin Birleştirilmiş Tüm Seviyeleri
Avusturalya	0,2	11,5	3,4	15,2
Avusturya	1,2	7,0	3,1	11,2
Belçika	1,2	8,2	2,8	12,5
Kanada	x(2)	8,5	4,7	13,2
Şili	2,3	11,6	3,9	17,7
Çek Cumhuriyeti	1,1	6,1	2,2	9,7
Danimarka	1,8	8,9	4,2	15,3
Estonya	1,1	9,8	3,0	14,0
Finlandiya	0,7	7,6	3,9	12,3
Fransa	1,2	6,8	2,3	10,4
Almanya	m	m	m	m
Yunanistan	m	m	m	m
Macaristan	1,4	5,9	2,0	9,8
İzlanda	1,4	9,4	3,2	14,7
İrlanda	0,2	7,4	2,2	9,7
İsrail	1,5	9,1	2,3	13,6
İtalya	0,9	6,4	1,7	8,9
Japonya	0,2	6,7	1,8	9,3
Kore	0,5	11,2	2,6	16,2
Lüksemburg	1,7	7,9	m	m
Meksika	2,1	13,6	4,0	20,6
Hollanda	0,8	7,6	3,3	11,6
Yeni Zelanda	1,5	13,1	5,5	20,0
Norveç	0,7	9,4	4,5	15,2
Polonya	1,1	7,7	2,6	11,4
Portekiz	0,8	7,8	2,2	11,0
Slovakya	1,0	7,1	2,1	10,6
Slovenya	1,2	7,5	2,7	11,4
İspanya	1,5	6,8	2,5	10,9
İsveç	1,4	8,1	3,9	13,4
İsviçre	0,6	11,0	4,0	15,8
Türkiye	0,1	6,5	m	m
Birleşik Krallık	0,6	9,4	2,0	12,0
Birleşik Devletler	0,8	8,6	3,3	12,7
OECD ortalaması	1,1	8,6	3,1	13,0
AB 21 ortalaması	1,1	7,6	2,7	11,4

Kaynak: OECD (2013a). *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf).

1. Bu tabloda gösterilen kamu harcamaları hanehalkına verilen kamusal yardımları da içermektedir (öğrenci burs ve kredileri gibi). 2. 2010 yılı yerine 2009 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 3. Eğitimin bazı seviyelerine diğerleri de dâhil edilmiştir. "x" ile gösterilmiştir. 4. 2010 yılı yerine 2011 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 5. Bulunamayan veriler "missing data (eksik veri)" yani "m" harfiyle belirtilmiştir. 6. Eğitim Kuruluşları Üzerine Doğrudan Kamu Harcamalarına İlave Olarak Hanehalkına Verilen Kamusal Destekleri ve Diğer Özel Kuruluşları İçermektedir.

Tablo 8: Eğitim Üzerine Toplam Kamu Harcamaları (1995, 2000, 2005 ve 2010)

Ülkeler	Eğitim Harcamaları/Toplam Kamu Harcamaları			
	1995	2000	2005	2010
Avusturalya	13,8	14,3	14,6	15,2
Avusturya	10,8	10,7	10,9	11,2
Belçika	m	12,0	11,4	12,5
Kanada	12,7	12,4	11,8	13,2
Şili	m	m	16,2	17,7
Çek Cumhuriyeti	8,7	9,5	9,5	9,7
Danimarka	12,3	15,4	15,7	15,3
Estonya	13,9	14,8	14,5	14,0
Finlandiya	11,1	12,5	12,5	12,3
Fransa	11,5	11,6	10,6	10,4
Almanya	8,6	10,2	10,1	m
Yunanistan	5,6	7,3	m	m
Macaristan	9,4	10,4	10,9	9,8
İzlanda	m	15,9	18,0	14,7
İrlanda	12,2	13,7	14,0	9,7
İsrail	12,7	13,4	12,3	13,6
İtalya	9,0	9,8	9,2	8,9
Japonya	9,7	9,5	9,6	9,3
Kore	m	16,6	14,9	16,2
Lüksemburg	m	m	m	m
Meksika	22,2	23,4	23,4	20,6
Hollanda	9,1	11,2	12,3	11,6
Yeni Zelanda	16,5	m	15,5	20,0
Norveç	15,6	14,0	16,7	15,2
Polonya	11,9	12,7	12,6	11,4
Portekiz	11,9	12,7	11,4	11,0
Slovakya	9,4	7,5	10,1	10,6
Slovenya	m	m	12,6	11,4
İspanya	10,3	10,9	11,0	10,9
İsveç	10,9	13,0	12,8	13,4
İsviçre	14,6	14,4	15,0	15,8
Türkiye	m	m	m	m
Birleşik Krallık	11,4	11,0	11,8	12,0
Birleşik Devletler	12,0	13,8	13,9	12,7
OECD ortalaması	11,8	12,6	13,1	13,0

Kaynak: OECD (2013a). *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf).

1. Bu tabloda gösterilen kamu harcamaları hanehalkına verilen kamusal yardımları da içermektedir (öğrenci burs ve kredileri gibi). 2. 2010 yılı yerine 2009 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 3.Eğitimin bazı seviyeleri diğerlerini de dâhil kapsamaktadır. "x" ile gösterilmiştir. 4.2010 yılı yerine 2011 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 2008-2010 yerine 2009-2011 verilerinden yararlanılmıştır. 5.Bulunamayan veriler "missing data (eksik veri)" yani "m" harfiyle belirtilmiştir. 6. Eğitim Kuruluşları Üzerine Doğrudan Kamu Harcamalarına İlave Olarak Hanehalkına Verilen Kamusal Destekleri ve Diğer Özel Kuruluşları İçermektedir.

Eğitimin tüm seviyeleri için yapılan harcamaların toplam kamu harcamalarına (bütçe) oranı açısından bir karşılaştırma yapıldığında ise, yukarıdaki veriler doğrultusunda Türkiye'nin OECD ve AB21 ortalamalarını yakaladığı ve hatta geçtiği görülmektedir. OECD ortalaması; 1995'te % 11,8, 2000'de % 12,6, 2005'te % 13,1 ve 2011'de ise % 12,9 oranındadır. AB21 ortalaması ise 1995'te % 10,4, 2000'de % 11,4, 2005'te % 11,8 ve 2011'de % 11,5 olarak şekillenmiştir. Söz konusu veriler Türkiye'de 1997'de % 11,11, 2000'de % 9,39, 2005'te % 12,85, 2010'da % 13,10 ve 2014 yılı tahmini oranına göre % 16,70'dir. Bu veriler doğrultusunda Türkiye'nin 2000 yılındaki krizler nedeniyle yaşanan düşme haricinde OECD ve AB21 ortalamasına ulaştığı ve hatta yaklaşık % 3,50 civarında geçtiği görülmektedir. Söz konusu rakamların eğitimde niteliksel gelişmelerin sağlanması açısından kullanımı beşeri sermayenin gelişmesine önemli katkılar sağlayacaktır (Bakınız: Tablo 9).

Tablo 9: Eğitim Üzerine Toplam Kamu Harcamaları (Türkiye, OECD, AB21)

Türkiye		OECD		AB21	
Yıl	Eğitim Harcamaları/ Bütçe veya TKH	Yıl	Eğitim Harcamaları/ Bütçe veya TKH	Yıl	Eğitim Harcamaları/ Bütçe veya TKH
1997	% 11,11	1995	% 11,8	1995	% 10,4
2000	% 9,39	2000	% 12,6	2000	% 11,4
2005	% 12,85	2005	% 13,1	2005	% 11,8
2008	% 13,58	2008	% 12,9	2008	% 11,6
2010	% 13,10	2010	% 13,0	2010	% 11,4
2014	% 16,70	2011	% 12,9	2011	% 11,5

Kaynak: OECD (2013a). *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf), OECD (2014b). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing, <http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-2014.pdf>.

Eğitim Harcamalarının Kamu/Özel Fonlarının Dağılımı;

Diğer alanlarda kamu müdahalesinin az olduğu ülkelerde bile eğitimin kamusal finansmanı sosyal bir öncelik olarak görülmektedir. OECD ülkelerinde eğitim kurumlarının finansında kullanılan fonların ortalama olarak %84'ü kamusal fonlardan oluşmaktadır. OECD ülkelerinin genelinde ilk, orta ve lise eğitiminde ise finansman fonlarının ortalama olarak %92'si kamusal fonlardan oluşmaktadır. Yalnızca Şili, Kore ve Birleşik Krallıkta bu oran %80'in altına düşmektedir. Yükseköğretim kurumları ise %32 ile özel kaynaklardan gelen fonların en geniş kısmını elde etmektedir. Okul öncesi kuruluşlar ise %18 ile özel fonlarda ikinci sırada gelmektedir (OECD, 2013b: 52-53).

Tüm ülkelerde 2000–2010 yılları arasında eğitim için ayrılan kamusal fonlarda bir artış yaşanmıştır. Ancak eğitimin maliyetinin hanehalkı ile paylaşımı da fazladır. Ülkelerin 1/3'ünde özel fonlar daha fazla artış göstermiştir. Bazı

paydaşlar özel/kamusal fon dengesinin yükseköğretime katılımında muhtemel öğrencilerin cesaretini kıracağı yönünde endişe taşımaktadır. Bu nedenle kamu/özel fon dengesi daha yakından incelenmelidir. Kamu harcamaları kamusal

Tablo 10: Eğitimin Tüm Seviyeleri İçin Eğitimsel Kuruluşlar Üzerine Yapılmış Kamusal ve Özel Harcamaların Oransal Dağılımı (2000, 2010)

Ülkeler	Kamu Harcamaları – Özel Harcamalar Dağılımı			
	2000		2010	
	Kamusal Kaynaklar	Tüm Özel Kaynaklar	Kamusal Kaynaklar	Tüm Özel Kaynaklar
Avusturalya	74,1	25,9	74,1	25,9
Avusturya	94,0	6,0	91,0	9,0
Belçika	94,3	5,7	94,8	5,2
Kanada	79,9	20,1	75,8	24,2
Şili	m	m	57,9	42,1
Çek Cumhuriyeti	89,9	10,1	87,7	12,3
Danimarka	96,0	4,0	94,5	5,5
Estonya	m	m	93,0	7,0
Finlandiya	98,0	2,0	97,6	2,4
Fransa	91,2	8,8	89,8	10,2
Almanya	86,1	13,9	m	m
Yunanistan	93,8	6,2	m	m
Macaristan	m	m	m	m
İzlanda	90,0	10,0	90,4	9,6
İrlanda	90,5	9,5	92,5	7,5
İsrail	79,8	20,2	77,6	22,4
İtalya	94,3	5,7	90,1	9,9
Japonya	71,0	29,0	70,2	29,8
Kore	59,2	40,8	61,6	38,4
Lüksemburg	m	m	m	m
Meksika	85,3	14,7	80,5	19,5
Hollanda	84,1	15,9	83,3	16,7
Yeni Zelanda	m	m	82,6	17,4
Norveç	95,0	5,0	m	m
Polonya	89,0	11,0	86,2	13,8
Portekiz	98,6	1,4	92,6	7,4
Slovakya	96,4	3,6	84,2	15,8
Slovenya	m	m	88,4	11,6
İspanya	87,4	12,6	85,4	14,6
İsveç	97,0	3,0	97,5	2,5
İsviçre	91,8	8,2	m	m
Türkiye	98,6	1,4	m	m
Birleşik Krallık	85,2	14,8	68,6	31,4
Birleşik Devletler	72,0	28,0	69,4	30,6
OECD ortalaması	87,9	12,1	83,6	16,4
AB 21 ortalaması	92,1	7,9	89,3	10,7

Kaynak: OECD (2013a). *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf).

1. Kamusal kaynaklardan eğitim kuruluşlarına aktarılan sübvansiyon ödemeleri de dâhildir. 2. 2010 yılı yerine 2009 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 3.2010 yılı yerine 2011 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 4.Bulunamayan veriler “missing data (eksik veri)” yani “m” harfiyle belirtilmiştir.

kuruluşların başlıca finansman kaynağını oluşturmakta iken, özel kuruluşların finansmanında da önemli bir rol oynamaktadır. OECD ülkeleri arasında ortalama olarak, eğitimin tüm seviyeleri çerçevesinde kamu kuruluşlarındaki öğrenci başına kamu harcamaları özel kuruluşların yaklaşık iki katıdır. Ancak bu oran eğitim seviyelerine göre değişebilmektedir. İlk, orta ve lise eğitiminde bu oran %1,7 ve okul öncesinde ise %1,8'dir. Yükseköğretim seviyesinde ise üç kattır (OECD, 2013b: 52-53).

Yükseköğretim kurumları üzerine yapılan harcamaların oranında özel kuruluşların payı; Danimarka, Finlandiya ve Norveç'te %5'ten daha az, Avustralya, Kanada, İsrail, Japonya ve Amerika'da %40'tan daha fazla ve Şili, Kore ve Birleşik Krallıkta %70 civarındadır. Kamusal veya özel yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına kamusal harcamaların en az olduğu ülkelerde (Polonya hariç) yükseköğretim kurumlarına öğrenci kayıtları en düşük seviyededir (OECD, 2013b: 52-53).

Uygun verilerin elde edildiği çoğu OECD ülkesinde (Avusturya, Belçika, Kanada, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve İsveç haricinde) yükseköğretim eğitiminde bireysel olarak hane halkları özel harcamaların çoğunu gerçekleştirmektedir. Yükseköğretim kurumlarında kamu fonlarının payı 1995–2010 arasında %77'den %68'e düşmüştür. Karşılaştırmalı verilerin elde edildiği ülkelerin 1/3'ünden fazlasında 2009–2010 yılları arasında yükseköğretim eğitiminde özel fonlar artış göstermiştir (OECD, 2013b: 52-53).

Kamusal ve özel kaynakların verileri üzerinden bir değerlendirme yapılırsa; 2000 yılı verileri açısından Türkiye'nin eğitim için ayırdığı kaynakların % 98,6'sı kamusal ve % 1,4'ü özeldir. OECD ortalamasına göre aynı veriler kamusal % 87,9 ve özel % 12,1 olarak şekillenmiştir. AB21 ortalamasında ise aynı veriler kamusal % 92,1 ve özel % 7,9'dur. Dolayısıyla Türkiye'de eğitimin finansmanında OECD ve AB21 ortalamalarını da aşan bir kamusal fon kullanımı vardır. Tablo 11'e bakıldığında OECD ve AB21'de 2011 yılı itibarıyla kamusal fonların azaldığı ve özel fonların arttığı görülmektedir. Fakat bu değişim Türkiye'nin OECD ve AB21 ortalamalarını aşan kamusal fon ağırlığının daha da arttığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Çünkü aynı değişim Türkiye'de de yaşanmaktadır.

Tablo 11: Eğitimin Tüm Seviyeleri İçin Eğitimsel Kuruluşlar Üzerine Yapılmış Kamusal ve Özel Harcamaların Oransal Dağılımı (Türkiye, OECD, AB21)

Yıl	Türkiye		Yıl	OECD		Yıl	AB21	
	Kamusal Kaynaklar	Özel Kaynaklar		Kamusal Kaynaklar	Özel Kaynaklar		Kamusal Kaynaklar	Özel Kaynaklar
2000	% 98,6	% 1,4	2000	% 87,9	% 12,1	2000	% 92,1	% 7,9
2010	-	-	2010	% 83,6	% 16,4	2010	% 89,3	% 10,7
2011	-	-	2011	% 83,9	% 16,1	2011	% 89,4	% 10,6

Kaynak: OECD (2013a). *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf), OECD (2014b). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing, <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>.

Öğrenci başına harcamalar;

OECD ülkelerinde 2011 yılında ortalama olarak ilköğretim ile yükseköğretim arasında her yıl öğrenci başına 9487 dolar harcanmaktadır. 8296 dolar ilköğretim, 9280 dolar ortaöğretim ve 13958 dolar yükseköğretimde öğrenci başına harcama yapılmaktadır. İlk, orta ve lise seviyesi eğitimde öğrenci başı toplam harcamaların %94'ü temel eğitim hizmetlerine ayrılmaktadır. Daha büyük farklılıklar yükseköğretim seviyesinde görülmektedir. Çünkü toplam öğrenci başına harcamaların ortalama % 32'sini araştırma ve geliştirme harcamaları oluşturmaktadır. İlk, orta ve lise seviyesinde öğrenci başına harcamalar 2005 ve 2011 arasında OECD ülkeleri içerisinde ortalama olarak %17 artış göstermiştir. Fakat ekonomik krizin bir sonucu olarak 2009 ve 2011 arasında OECD ülkelerinin yaklaşık 1/3'ünde eğitim yatırımları düşmüş ve birkaç ülkede öğrenci başına harcamalar azalmıştır (OECD, 2014a: 48).

Öğrenci başına harcamalar büyük ölçüde öğretmen ücretlerinden etkilenebilir. Aslında yüksek öğretmen ücretleri ve düşük öğretmen-öğrenci oranı, ortaöğretim seviyesinde öğrenci başına en yüksek harcama seviyeleri ile ilişkili olarak on ülkede harcama artışlarının temel nedenidir. İlk ve ortaöğretim seviyesinde kişi başı GSYİH ve öğrenci başına harcama arasında güçlü pozitif bir ilişki vardır. Yoksul ülkeler zenginlerden daha az harcama eğilimi göstermektedir. Yükseköğretimde bu ilişki zayıflamaktadır. Çünkü finansal mekanizmalar ve kayıt olma kalıpları bu seviyede daha da farklılaşmaktadır (OECD, 2014a: 48).

Öğrencilerin refahını arttırmaya yönelik araştırma ve geliştirme hizmetleri ve yardımcı hizmetler ortalama harcamadan çıkarıldığında, OECD ülkelerinde ilköğretim ve yükseköğretim arasında temel eğitim hizmetleri üzerine harcamalar ortalama olarak 9487 dolardan 8002 dolara düşmektedir. Çevresel etkinlikler hesaba katılmadığında yükseköğretim seviyesinde öğrenci başına daha düşük harcama seviyelerine ulaşılmaktadır (OECD, 2014a: 48).

1995 ve 2011 yılları arasında İtalya hariç uygun verilerin elde edildiği her ülkede ilk, orta ve lise seviyesinde öğrenci başına harcamalarda ortalama olarak %60'dan daha fazla artış olmuştur. Artış OECD ülkeleri arasında ortalama olarak 1995–2005 periyodunda 2005–2011 periyoduna kıyasla daha geniştir. 2008 yılındaki ekonomik kriz başlangıcından itibaren ilk, orta ve lise seviyesindeki öğrenci başına harcama tutarlarındaki artış devam etmiştir (Danimarka, Estonya, Macaristan, İzlanda, İtalya, Rusya ve İspanya hariç). Öğrenci başına harcamalar ülkelerin üçte birinden daha fazlasında azalmıştır. Çünkü kayıtlar harcamalardan daha fazla artış göstermiştir. İzlanda, İrlanda, Polonya ve Rusya'da harcamalarda gerçek bir azalma yaşanmıştır (OECD, 2014a: 48).

Tablo 12: Tüm Hizmetler İçin Eğitim Kurumları Tarafından Yapılan Yıllık Öğrenci Başı Harcamalar (\$=Dolar) (2011)

	Okul Öncesi Eğitim (3 ve daha)	Tüm Ortaöğretim Eğitim	Tüm Yükseköğretim Eğitimi	Tüm Yükseköğretim Eğitimi (Ar-Ge hariç)	İlköğretimden Yükseköğretim Eğitimine
Türkiye	2.412	2.736	8.193	-	3.240
OECD Ortalaması	7.428	9.280	13.958	9.635	9.487
AB 21 Ortalaması	7.933	9.615	13.572	8.741	9.531

Kaynak: OECD (2014a), *Education at a Glance 2014: Highlights*. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9614031e.pdf?expires=1411982667&id=id&accname=guest&checksum=442E2F751FB882510BB9380DFD834C32>, OECD (2014c). *Education at a Glance 2014: Country Note-Turkey*, <http://www.oecd.org/edu/Turkey-EAG2014-Country-Note.pdf>.

Tablo 13: Araştırma-Geliştirme, Yardımcı Hizmetler ve Temel Hizmetler İçin Eğitim Kurumları Tarafından Gerçekleştirilen Yıllık Öğrenci Başı Harcamalar (\$=Dolar) (2011)

	İlköğretim, Ortaöğretim ve Lise Seviyesi Toplamı	Yükseköğretim Toplamı	İlköğretimden Yükseköğretime Toplam
Türkiye	2.501	8.193	3.240
OECD Ortalaması	8.868	13.958	9.487
AB 21 Ortalaması	9.126	13.572	9.531

Kaynak: OECD (2014a), *Education at a Glance 2014: Highlights*. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9614031e.pdf?expires=1411982667&id=id&accname=guest&checksum=442E2F751FB882510BB9380DFD834C32>, OECD (2014c). *Education at a Glance 2014: Country Note-Turkey*, <http://www.oecd.org/edu/Turkey-EAG2014-Country-Note.pdf>.

Yukarıda Tablolarda (Tablo 12 ve13) görüldüğü üzere Türkiye hem OECD hem de AB 21 ortalamasını öğrenci başına harcamalar bazında yakalayamamıştır. Aradaki fark okul öncesi eğitim ve orta öğretim seviyesinde iki kattan daha fazladır. Yükseköğretimde bu fark yaklaşık %50 seviyelerindedir. İlköğretimden yükseköğretime kadar araştırma ve geliştirme harcamaları dâhil öğrenci başına toplam harcamalarda da fark yaklaşık iki kat düzeyindedir. Bu rakamlarda eğitim çağındaki nüfusun etkili olduğu unutulmamalıdır.

OECD'nin raporlarında eğitimin sadece finansal yönlerinden bahsedilmemekte sosyal faydaları üzerinde de durulmaktadır. Eğitime katılım seviyesi yükselen bireylerin yaşam memnuniyetlerinin daha fazla olduğundan ve seçmen katılımının, politik ilginin ve gönüllülüğün de dâhil olduğu toplumsal ve sosyal uğraşların artış gösterdiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca eğitimle birlikte cinsiyet eşitliğini destekleyici gelişmelerde yaşanan artış diğer önemli bir sosyal faydayı oluşturmaktadır (OECD, 2011a: 38-67, OECD, 2011b: 138-280).

Eğitim için ayrılan kaynakların önemli bir bölümü ülkemizde cari harcamalar ve bu harcamalar içinde de personel ücretleri için gitmektedir. OECD ülkelerinde ilk, orta ve yükseköğretim öncesi ortaöğretim seviyesinde yapılan cari harcamalar toplam harcamaların %92'sini oluşturmaktadır. Ayrıca İlk, orta ve yükseköğretim öncesi ortaöğretim seviyesinde cari harcamaların %79'u personel harcamalarından oluşmaktadır (OECD, 2011a: 38-67, OECD, 2011b: 138-280). Bu durum ülkemizde de olduğu gibi OECD ülkelerinde de eğitimin emek yoğun bir sektör olmasından kaynaklanmaktadır.

4.SONUÇ

Günümüzde gelişmiş tüm toplumlarda eğitim sosyal bir öncelik olarak görülmektedir. Doğrudan veya dolaylı olarak önemli ölçüde dışsallık sağlayan eğitim hizmetlerine bu nedenle milli gelirden ve kamu bütçesinden önemli bir miktar kaynak ayrılmaktadır. Hatta ayrılan kaynak bakımından eğitim ilk sıralarda yer alabilmektedir. Bu durum açıkça eğitime verilen önemin bir göstergesidir.

Yıllar itibariyle yapılan karşılaştırmalı analizlerde Türkiye'nin GSYH'den eğitime ayrılan payda OECD ve AB21 ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla hem yükseköğretim hem de ilk, orta ve lise eğitimi seviyesinde (MEB bütçesi bakımından) yine OECD ve AB21 ortalamalarına ulaşamadığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Kamu bütçesinden eğitime ayrılan pay açısından ise Türkiye'nin 2005 yılından itibaren OECD ve AB21 ortalamasına ulaştığı ve hatta özellikle son yıllarda geçtiği görülmektedir. Kamu/özel fon dağılımında ise Türkiye, OECD ve AB21 ülkeleri ile aynı eğilime sahiptir. Kamusal kaynakların OECD ve AB21 ortalamalarını aşan biçimde ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Fakat eğitime yönelik altyapı, okul çağındaki nüfus sayısı ve nüfus artış hızı gibi faktörler göz önüne alındığında OECD ortalamalarının üstünde olan değerler bile bazen ülkemiz için yetersiz kalabilmektedir. Dolayısıyla öğrenci başına harcamalarda OECD ortalamalarına ulaşamamaktadır. Bireylerin, ailelerin ve özel kuruluşların yaptığı harcamalar veya eğitim için ayırdığı kaynaklar daha düzgün biçimde kayıt altına alınıp mevcut verilere dâhil edildiğinde birtakım değişiklikler olsa da büyük resim de önemli bir farklılık olmamaktadır. Özellikle ülkemizde gelir dağılımındaki adaletsizlik göz önüne alındığında özel fonların gelişimi birtakım sorunlara zemin hazırlayabilmektedir. Bu nedenle ülkemizde eğitim sisteminin sorunlarını bilmekte fayda vardır.

Ülkemizde eğitim sisteminin sorunları: sınıfların aşırı kalabalık olması, altyapı sıkıntısı, eğitimsel donanım, materyal, personel ve yardımcı eleman sıkıntısı, eğitim personelinin gelişimi için yeterli desteğin olmamasıdır. Ayrıca okul dışında ilkökul çağında önemli sayıda çocuk varlığı, ilkökolden sonra kayıt oranlarının düşmesi, gelir seviyesine göre eğitime katılımı eşitsizliklerin olması fırsat eşitliğini zedelemektedir. Sosyo-ekonomik tabakalı devlet okullarının olması, özel dershaneciliğin aşırı biçimde büyümesi, merkezi sınav sisteminin öğrenciler ve aileler üzerinden psikolojik ve ekonomik bir yük oluşturması, eğitime ayrılan kaynakların azlığı, bütçe kısıntılarının eğitime girişte ve kalitesinde kaygılara yol açması olarak özetlenebilir.

Bu sorunlar çerçevesinde yapılması gereken emek yoğun bu sektörde niteliksel gelişmeyi sağlayacak şekilde kaynak tahsisinin gerçekleştirilmesidir. Bazı gelişmiş ülke topluluklarının ortalama verilerinin yakalanması ülkemizin kendine özgü koşulları göz önüne alındığında yanıltıcı olabilir. Eğitime ayrılan kaynakların artırılması ise eğitime katılımı, eğitim hakkının garanti altına alınmasında, gelir dağılımında adaletin sağlanmasında, niteliksel gelişmede, altyapı sorunlarının giderilmesinde ve yukarıda ifade edilen diğer sorunların çözümünde pozitif katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adem, M. (1980), "Eğitimin Kalkınmadaki Önemi ve Yeri", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/504/6069.pdf>, Erişim Tarihi: 12.11.2013.

Aghion P., L. Boustan, C. Hoxby, J. Vandenbussche (2009), "The Causal Impact of Education on Economic Growth: Evidence from U.S.", <http://www.brookings.edu/economics/bpea/~mediaFiles/Programs/ES/BPEA/200>

9_spring_bpea_papers/2009_spring_bpea_aghion_etal.pdf. Erişim Tarihi: 5.06.2014.

Akalın, G. (1981), *Kamu Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 486, 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi: 29, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Aktan, C. C. (2006), "Piyasa Başarısızlığının Anatomisi ve Kamu Ekonomisi Rasyoneli", C. Can Aktan, D. Dileyici, İstiklal Y. Vural (Ed.), *Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikası*, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

Altıntaş, M. (2003), "28 Şubat 1997'den 3 Kasım 2002'ye Eğitim Alanındaki Gelişmeler", *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 1(1), [http://www. Eğitim bilimtoplum .com.tr/index.php/ebt/article/view/15/pdf.](http://www.EgitimBilimToplum.com.tr/index.php/ebt/article/view/15/pdf.), Erişim Tarihi: 06.12.2013.

Aydoğan, E. (2008), "Eğitim Sisteminde Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Adımları", *MEMLEKET Siyaset Yönetim*, 3(6):166-187, [http://uvt.ulakbim.gov .tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TPRJ%2CTTAR %2CTTIP%2CTMUH%2CTSOS%2CTHUK&c=google&ano=98792_db9349b0c27226afecb6045362091b72](http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TPRJ%2CTTAR%2CTTIP%2CTMUH%2CTSOS%2CTHUK&c=google&ano=98792_db9349b0c27226afecb6045362091b72), Erişim Tarihi: 10.08.2014.

Baykal, Ö. (2006), *1980 Sonrası Türkiye'de Kamusal Eğitim Harcamalarının Analizi (1980-2003)*,. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, [http://www.belgeler.com /blg /132s/1980-sonrasi-turkiye-de-kamusal-egitim-harcamalarinin-analizi 1980 -2003-analysis-of-public-education-expenditure-in-turkey-since-1980-1980 -2003](http://www.belgeler.com/blg/132s/1980-sonrasi-turkiye-de-kamusal-egitim-harcamalarinin-analizi-1980-2003-analysis-of-public-education-expenditure-in-turkey-since-1980-1980-2003), Erişim Tarihi: 07.09.2014.

Bauer, Thomas K. and Matthias Vorell (2010), "External Effects of Education: Human Capital Spillovers in Regions and Firms", *Ruhr Economic Papers*, [http://www.rwi-essen.de/media/content/pages/publikationen/ruhr-economic-papers/REP_10_195.pdf.](http://www.rwi-essen.de/media/content/pages/publikationen/ruhr-economic-papers/REP_10_195.pdf), Erişim Tarihi: 15.07.2014.

Bulutoğlu, K. (2008), *Kamu Ekonomisine Giriş: Demokraside Devletin Ekonomik Bir Kurumu*, Maliye ve Hukuk Yayınları, 7. Baskı, Ankara

Çakmak, Ö. (2008), "Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi", *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:11, [http://www.zgefdergi.com/ Makaleler /884159134_11_03_Cakmak.pdf.](http://www.zgefdergi.com/Makaleler/884159134_11_03_Cakmak.pdf), Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Çalışkan, Ş. (2007), Eğitimin Getirisi (Uşak İli Örneği), *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(2), [http://iibf.sdu. edu.tr /dergi/ mfiles/2007-2-14.pdf.](http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/mfiles/2007-2-14.pdf), Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Çınar, R. ve Emsen, Ö. S. (2001), Eğitim ve İktisadi Gelişme: Atatürk Üniversitesi'nin Erzurum İl Ekonomisi ve Sosyal Yapısı Üzerindeki Etkileri. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1-2), [http://e-dergi.atauni .edu.tr/index.php /IIBD/ article/view File/3510/3340](http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/IIBD/article/view/3510/3340), Erişim Tarihi: 10.06.2014.

Çomaklı, S. E. ve Doğruyol, C. (2013), *Kamu Maliyesi*, Savaş Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Davies, Jim (2003), "Empirical Evidence on Human Capital Externalities", EPRI Working Paper Series, Working Paper, [http://economics.uwo.ca/epri/ working papers_docs/ wp2003/Davies05.pdf](http://economics.uwo.ca/epri/workingpapers_docs/wp2003/Davies05.pdf). Erişim Tarihi: 11.01.2013

- Edizdoğan, N. (2008), *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayınevi, 10. Baskı, Bursa.
- Eğitim Sen (2009), *2009-2010 Eğitim-Öğretim Yılı Başında Eğitimin Durumu*, http://www.egitimsen.org.tr/down/230909_egitimrapor.pdf. Erişim Tarihi: 12.03.2014
- Erdem, M., Şenyüz, D. ve Tatlıoğlu, İ. (2011), *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayıncılık, 8. Baskı, Bursa.
- Erdoğan, M. (2001), Kamusal Niteliği Bağlamında Türkiye ve Güney Kore’de Eğitimin Finansmanı, *Türkiye’de 1980 Sonrası Mali Politikalar – 16. Türkiye Maliye Sempozyumu*, Celal Bayar Üniversitesi, Antalya.
- Hindriks Jean and Gareth D. Myles (2004). *Intermediate Public Economics*, <http://czz.xmu.edu.cn/download/20100225113146416.pdf>. Erişim Tarihi: 17.04.2013
- Hoşgörür, V. ve Gezgin, G. (2005), “Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim”, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), Haziran 2005, http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_II/ozetler/v_hosgorur.htm. Erişim Tarihi: 12.03.2014.
- Işık, A., Yıldız, H., Gürdal, T., Altun, N., Karaca, N., Aygen, F. ve Peran, T. (2004), *Kamu Maliyesi (Ders Notları)*, Sakarya Kitapevi, 1. Baskı, Sakarya.
- Işık Gül, İ. (2009), *Eğitime Erişim: Eğitimde Ayrımcılık Yasağı ve Fırsat Eşitliği*. Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar – Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi, <http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/HaklarRaporlarDerleme.pdf>.
- İnanç, H., Güner, Ü. ve Sarısoy, S. (2006), “Eğitimin Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkileri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ekim 2006, 1(2), http://iibf.ogu.edu.tr/dergi/dergi/2006-2/2006_2_4.pdf. Erişim Tarihi: 21.07.2013
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N. (2010), *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, 23. Basım, İstanbul.
- McMahon, Walter (1982), “Externalities in Education”, *BEER Faculty Working Papers*, No: 877, <https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/27591/externalitiesine877mcm.pdf?sequence=1>, Erişim Tarihi: 12.03.2014.
- Mutlu, A. (2006), “Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin Desantralizasyonu”, A. Güner, S. Yılmaz, (Ed), *Mali Yerelleşme: Teori ve Uygulama Üzerine Yazılar*, Güncel Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul.
- Mutluer, K., Öner, E. & Kesik, A. (2010), *Teori ve Uygulamada Kamu Maliyesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- MEB (2013), *MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı: Milli Eğitim Bakanlığı 2014 yılı Bütçe Sunuşu* http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_12/25103155_butce_sunusu_2014.pdf. Erişim Tarihi: 9.11.2013.
- OECD (2011a), *Education at a Glance 2011: Highlights*. OECD Publishing, <http://www.oecd.org/dataoecd/61/5/48631550.pdf>., Erişim Tarihi: 12.03.2014.

OECD (2011b), *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*, OECD Publishing, <http://www.oecd.org/dataoecd/61/2/48631582.pdf>., Erişim Tarihi: 12.03.2014.

OECD (2013a), *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*, OECD Publishing, [http://www.oecd.org/edu/eag2013%20\(eng\)--FINAL%2020%20June%202013.pdf](http://www.oecd.org/edu/eag2013%20(eng)--FINAL%2020%20June%202013.pdf)., Erişim Tarihi: 12.03.2014.

OECD (2013b), *Education at a Glance 2013: Highlights*, OECD Publishing, <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9613041e.pdf?expires=1398260356&id=id&accname=guest&checksum=0CC050FDF1D37A614725369CA0D4225B>, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

OECD (2014a), *Education at a Glance 2014: Highlights*, <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9614031e.pdf?expires=1411982667&id=id&accname=guest&checksum=442E2F751FB882510BB9380DFD834C32>, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

OECD (2014b), *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

OECD (2014c), *Education at a Glance 2014: Country Note-Turkey*, <http://www.oecd.org/edu/Turkey-EAG2014-Country-Note.pdf>. Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Öz, E. ve Buyrukoğlu, S. (2011), “Türk Eğitim Sisteminde Vergileme: Denizli İlinde Bir Uygulama”, *Sosyo-ekonomi Dergisi*, 7(14), www.sosyoekonomi.hacettepe.edu.tr/110104.pdf. Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2009), *Eğitim: Okul Öncesi, İlk ve Ortaöğretim*, DPT-Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Ankara, <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/View/4822/oik-egitim-i.pdf>. Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Öztürk, N. (2005), “İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”, *Sosyo-ekonomi Dergisi*, 2005(1), <http://www.sosyoekonomi.hacettepe.edu.tr/050102.pdf>. Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Pehlivan, O. (2011), *Kamu Maliyesi*, Murathan Yayınevi, 2. Baskı, Trabzon.

Savaşan, F. (2012), *İki Başarısızlık Arasında Kamu Ekonomisi*, Celepler Matbaacılık, Trabzon.

Saygılı, Ş., Cihan, C. ve Yavan, Z. A. (2005), *Ekonomi ve Büyüme*, Türkiye İçin Sürdürülebilir Büyüme Stratejileri Konferansı, TÜSİAD - Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu.

Sianesi Barbara and John Van Reenen (2000), *The Returns to Education: A Review of the Macro-Economic Literature*, Centre for the Economics of Education <http://cee.lse.ac.uk/ceedps/ceedp06.pdf>. Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Söyler, İ. (2008), “Eğitim Hizmetleri Bağlamında Vakıf Üniversitelerinin Finansal ve Vergisel Sorunları”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 154, http://212.174.133.188/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/154/5.ilhamisoyler.pdf. Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Şanlıoğlu, Ö. ve Uzay, N. (2011), “Devletin Yeni İktisadi Rolü”, A. Kökocak, (Ed.), *Kamu Ekonomisi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Şener, O. (1987), Eğitim Ekonomisinin Temel İlkeleri, *III. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi, Üniversite Yayın No: 3520, Gebze.

Şener, O. (2007), *Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi*, Beta Yayıncılık, 9. Basım, İstanbul.

Şimşek, Y. (2001), *Eğitim Dışsallıklarının Dikkat Çeken Olguları, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/1151-20110714171435-simsek.pdf>, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Temelli, S. (2003), “1990’lardan Günümüze Bütçelerde Eğitim Harcamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 1(1), <http://www.egitimbilimtoplum.com.tr/index.php/ebt/article/view/14/11>., Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Türkmen, F. (2002), *Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması*, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, DPT-Uzmanlık Tezleri Yayın No: 2655, <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/turkmenf/ekonomik.pdf>, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Ulutürk, S. (2011), “Kamu Ekonomisi Mal ve Hizmet Üretim Analizi”, A. Kökocak (Ed.), *Kamu Ekonomisi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Yaylalı, M. ve Lebe, F. (2011), “Beşeri Sermaye ile İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: XXX, Sayı:1, <http://iibf.marmara.edu.tr/iysdosya/fakultedergisi/2011/23-51yaylali-lebe.pdf>, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Yılmaz, S. (1989), “Eğitim Sektöründe Arz-Talep Analizi”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 47(1-4), <http://www.iudergi.com.tr/index.php/iktisatmecmu/article/view/7749/7251>., Erişim Tarihi: 12.03.2014.

Yolcu, H. (2007), *Türkiye’de İlköğretim Finansmanının Değerlendirilmesi*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/4492/4989.pdf, Erişim Tarihi: 12.03.2014.

6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm>., Erişim Tarihi: 12.03.2014.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, <http://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.asp?ara=4&Submit=Liste>., Erişim Tarihi: 12.03.2014.

4306 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx#>.

Zülküf Ayrangöl, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünden 2005 yılında mezun oldu. Yüksek Lisansını (2007) İşletme ve doktora derecesini (2012) yılında İktisat Politikası Bilim Dalında tamamladı. Halen Erzincan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Politikası Anabilim Dalında Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.

Zülküf Ayrangöl, received his undergraduate degree in business from the Faculty of Economics and Administrative Sciences at Cumhuriyet University in 2005. He received his MA (2007) degree in Business and Ph.D (2012) degree in Political Economy. He is working as an Assistant Professor at University of Erzincan.

Mustafa Tekdere, Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünden 2009 yılında mezun oldu. Yüksek Lisansını (2013) Uşak Üniversitesi Maliye Anabilim Dalında tamamladı. Aynı yıl (2013) Karadeniz Teknik Üniversitesinde doktora başladı. Halen Erzincan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Politikası Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Mustafa Tekdere, received his undergraduate degree in public finance from the Faculty of Economics and Administrative Sciences at Uşak University in 2009. He received his MA (2013) degree in of public finance. He is a student at Ph.D program at Karadeniz Teknik Üniversitesi (2013-). Currently he is working as a research assistant at University of Erzincan.